

Wettersoarch

Water en Rioleringsprogramma (Wrp) 2026 t/m 2031

Gemeente Tytsjerksteradiel

ontwerp

Colofon

Opdrachtgever:	Gemeente Tytsjerksteradiel
Projectnummer:	499363.100
Projectleider:	Gerlof Huisman
Opsteller:	Gerlof Huisman / Luuk Nieuwenhuis
Vormgeving:	Antea Group
Fotografie:	gemeente Tytsjerksteradiel

samenvatting
inleiding
kaders
evaluatie
areaal
nulmeting
ambitie
programma
kostendekking
besluit

datum vrijgave	beschrijving revisie	goedkeuring	vrijgave
27 januari 2026	ontwerp	G. Huisman	A.P. Hornstra

Samenvatting

Omgevingsvisie Tytsjerksteradiel 2023-2040

Onze koers: We wonen, werken en ontspannen in vitale en leefbare dorpen en een aantrekkelijk buitengebied. De leefomgeving beweegt mee met de ontwikkelingen van deze tijd, met respect voor de bestaande ruimtelijke en sociaal-culturele kwaliteiten.

Om dit te bereiken is één van onze ambities: *“De leefomgeving is aangepast aan het veranderende klimaat en de biodiversiteit is hersteld.”*. Met dit nieuwe Water- en Rioleringsprogramma (hierna Wrp) geven wij voor de periode 2026 t/m 2031 concreet aan hoe wij vanuit onze gemeentelijke watertaken “Wettersoarch” hieraan bijdragen.

Het belang van riolering

Sinds de komst van riolering is de hygiëne en gezondheid van de Nederlandse bevolking met sprongen vooruitgegaan. Ook het milieu is gebaat bij riolering. Het is nog niet zo heel lang geleden dat afvalwater rechtstreeks op sloten en vijvers werd geloosd. Nu wordt nagenoeg al het afvalwater gezuiverd voordat het in oppervlaktewater terecht komt. Riolering levert daarom een belangrijke bijdrage aan een veilige en gezonde buitenruimte. In dit Wrp leggen wij vast hoe wij dit kapitaal in Tytsjerksteradiel de komende jaren goed in stand houden.

Transitie naar een toekomstbestendige inrichting

De transitie naar een toekomstbestendige inrichting van de buitenruimte, met blijvende aandacht voor een goede waterkwaliteit, krijgt in het nieuwe Wrp een prominente(re) plaats.

In de periode 1970-1980 is er een aanleggolp van riolering in onze kernen geweest; toen is circa 71 km riolering aangelegd. Deze 71 km betreft nu circa 30% van ons totale areaal riolering in de kernen. Gemiddeld bedraagt de technische levensduur van riolen circa 60 jaar. Op dit moment (peildatum 2025) is circa 14 km riolering in onze gemeente 60 jaar of ouder (6%). Aan het einde van de planperiode in 2031 is dit circa 57 km (24%). Kortom als riolen 60 jaar oud zijn betekent dit niet direct dat we deze vervangen, maar het moment van vervangen komt de komende decennia wel steeds dichterbij.

Het riool

VOLGENS ARTSEN HEEFT GEEN INNOVATIE ZOVEEL BIJGEDRAGEN AAN DE MONDIALE VOLKSGEZONDHEID. TOCH HEEFT HET WOORD IN DE VOLKSMOND ZELDEN EEN POSITIEVE BETEKENIS: HET RIOOL.

Destijds zijn deze riolen op buurt of wijkniveau aangelegd. Bij de vervanging wordt daarom gekeken naar de mogelijkheid om dit opnieuw op buurt- of wijkniveau uit te voeren. Vanwege de omvang vormt dit een complexe uitdaging.

Bij vervanging richten wij, daar waar nodig en mogelijk, de buurten en wijken toekomstbestendig in door anders om te gaan met water. Enerzijds door robuuste voorzieningen aan te leggen die bij piekbuien, hoge grondwaterstanden of periodes van langdurige gestage regen (zoals het najaar van 2023) water opvangen en verwerken. Anderzijds door water zo lang mogelijk lokaal vast te houden om problemen bij langdurige periodes van droogte te beperken.

Bij de nieuwe inrichting krijgt het groen meer aandacht. Met extra groen creëren we (meer) mogelijkheden om water te infiltreren en te bufferen. Met specifieke begroeiing en beplanting kunnen we de biodiversiteit versterken. Tenslotte draagt extra groen bij aan het terugdringen van hittestress.

Tenslotte bieden deze projecten een uitgelezen mogelijkheid voor combinatie met de energietransitie en/of het warmteprogramma (werk-met-werk maken).

Per kern/wijk maken we de komende planperiode een regenwaterstructuurplan / blauwdruk (voor zover die er nog niet zijn) en voeren wij de eerste maatregelen vanuit reeds bestaande plannen uit (o.a. Schoolstraat Burgum en De Horst / Hoeksterpad / Hazzeleger Hurdegaryp).

Tarief rioolheffing

Op dit moment zijn de tarieven rioolheffing niet kostendekkend (92% in 2025); het tekort vangen wij op vanuit de voorziening. Deze heeft daarvoor voldoende buffer; maar zonder tariefcorrectie bereiken we de komende jaren de ondergrens van de voorziening. Daarom is het voorstel de komende jaren geleidelijk naar een kostendekkend tarief te groeien. Hiervoor is een jaarlijks index van 3,2% nodig, exclusief de jaarlijkse prijsindexatie van loon, materiaal en materiaal kosten conform CBS index.

Onze riool en watervoorzieningen vervullen belangrijke doelen in ons dagelijks leven:

1. Bescherming van de volksgezondheid tegen infectieziekten;
2. Schoonhouden van bodem en oppervlaktewater;
3. Voorkomen van schade door hevige regenval en extreme droogte in stedelijke gebieden.
4. Voorkomen en beperken van structurele nadelige gevolgen van grondwater

Samenvatting

inleiding

kaders

evaluatie

areaal

nulmeting

ambitie

programma

kostendekking

besluit

Inleiding

De gemeentelijke watertaken

De termijn van ons huidig Gemeentelijk Rioleringsplan (hierna GRP) loopt tot en met 2025. Met het inwerkingtreden van de Omgevingswet is de planverplichting voor het opstellen van een GRP vervallen; het GRP is in de Omgevingswet een facultatief programma. Desondanks moet er wel invulling worden gegeven aan de gemeentelijke watertaken en dient de rioolheffing onderbouwd te worden. Wij hebben ervoor gekozen deze onderbouwing te verankeren in een geactualiseerd Wrp Tytsjerksteradiel 2026 t/m 2031.

Een steeds breder speelveld

De omgeving waarin wij onze wettelijke watertaken uitvoeren is voortdurend aan verandering onderhevig. Door invoering van de Omgevingswet is sprake van grote veranderingen in de wetgeving. Daarnaast heeft klimaatverandering een steeds grotere impact op hoe we binnen de openbare ruimte omgaan met opvang en verwerking van water, omdat dit zowel schaarser (droogte) als heviger (wateroverlast) gaat worden in de toekomst. Hoe we dat gaan doen, in welk tempo, hoe de interactie daarin is met overige facetten uit de openbare ruimte (zoals bijvoorbeeld groen en wegen) en wat daarin de inbreng wordt van een ieder wordt in dit nieuwe Wrp bepaald. De gemeentelijke watertaken hebben dus al lang niet enkel meer betrekking op de rioleringsbuizen onder de grond.

Leeswijzer

In deze interactieve rapportage presenteren wij het nieuwe Wrp van onze gemeente voor de periode 2026 t/m 2031. Via de navigatieknoppen aan de rechterzijde van deze pagina zijn de verschillende onderdelen van dit programma te raadplegen. Naast deze interactieve rapportage is er een technisch naslagwerk (achtergronddocument) met detailonderbouwing.

Proces

In onderstaand schema is het proces van het opstellen van dit Wrp gevisualiseerd.

samenvatting

inleiding

kaders

evaluatie

areaal

nulmeting

ambitie

programma

kostendekking

besluit

Kaders

De taken van de betrokken partijen

De zorg en verantwoordelijkheid voor water in Tytsjerksteradiel is, naast de gemeente, in handen van Wetterskip Fryslân, de Provincie Fryslân, het drinkwaterbedrijf (Vitens) en in de gemeente aanwezige particulieren en ondernemers. Onderstaand schema toont de taakverdeling tussen de betrokken.

Kaders voor dit Wrp

Bij de invulling van de gemeentelijke watertaken hebben we te maken met wet- en regelgeving, thema's & opgaven en wensen vanuit bestuur en gebruikers. De taakstellingen en verplichtingen die hieruit voortvloeien zijn deels bepalend voor de invulling van dit nieuwe Wrp.

Wet en regelgeving

De afgelopen jaren is nieuw beleid en regelgeving ingevoerd met consequenties voor afvalwater, hemelwater en grondwater. De invoering van de Omgevingswet heeft daarin de meeste impact gehad.

Thema's & opgaven

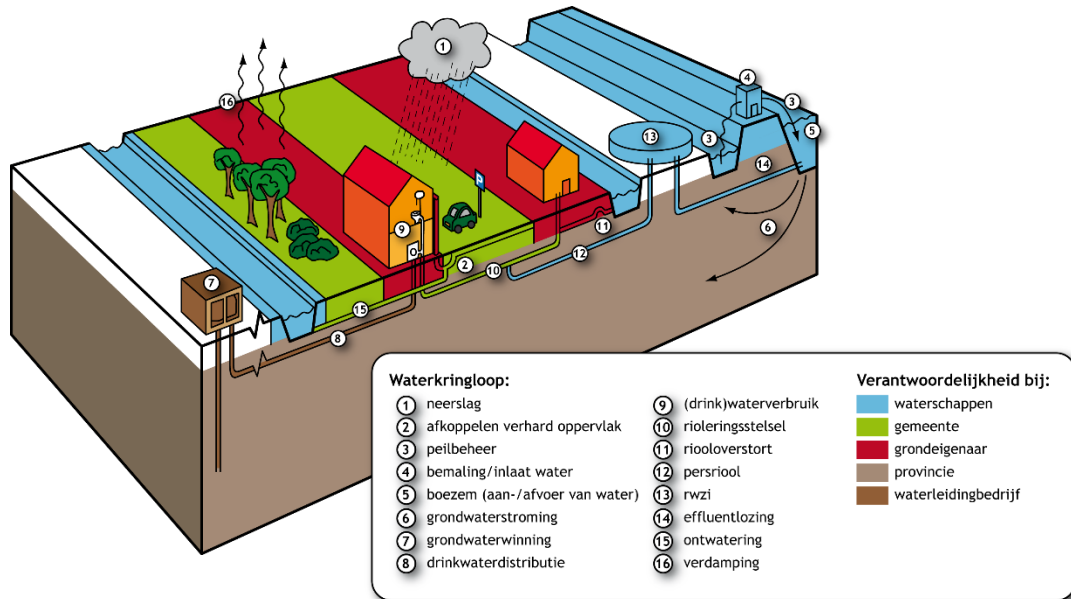
O.a. het Deltaplan Ruimtelijke adaptatie (DPRA), het Fries Bestuursakkoord Waterketen (FBWK) 2021, de Friese Klimaatadaptatiestrategie 2020 en de visie "Fryslân Klimaatbestendig 2050+" bepalen mede de koers van dit nieuwe Wrp.

Bestuur (eigen kaders en beleid)

Onze Omgevingsvisie, het coalitieakkoord 'Tytsjerksteradiel Bloeit' (2022) de Duurzaamheidsagenda 2021, het Beleidsplan Biodiversiteit 2024, het Waterplan "Wetter yn sicht" 2028 en het beleid- en beheerplan wateren 2019 vormen belangrijke pijlers voor dit nieuwe Wrp.

Gebruikers (mienskip)

Wij werken aan een duurzame toekomst, duurzaamheid is een onderwerp dat onze hele mienskip raakt. In het participatiebeleid van Tytsjerksteradiel staat hoe bewoners, ondernemers en organisaties mee kunnen doen en denken over plannen en beleid voor de gemeente, kern of buurt.

klik voor een verdieping
op de taakverdeling

klik voor een verdieping op
de kaders voor dit Wrp

samenvatting

inleiding

kaders

evaluatie

areaal

nulmeting

ambitie

programma

kostendekking

besluit

Evaluatie

Zijn alle voorgenomen maatregelen uit het huidig vGRP uitgevoerd? Resteren er nog maatregelen en zo ja welke? Wat ging goed wat kan er eventueel beter? Bij de evaluatie én analyse van de behaalde uitvoeringsresultaten van het huidig vGRP brengen we dat in beeld.

Reguliere exploitatie

Beleid, planvorming en onderzoek

De afgelopen jaren hebben wij onderzoek uitgevoerd naar afvoercapaciteit en wateroverlast; ongeveer de helft van onze kernen zijn hierop getoetst (andere kernen waren al eerder getoetst). Jaarlijks zijn er operationele programma's opgesteld. Daarnaast hebben wij actief onderzoek gedaan naar foutieve aansluitingen en asbest in voegenkit.

Op dit onderdeel is uiteindelijk minder budget besteed dan begroot in het vGRP (€ 157.000 (meer of minder) over de periode 2020-2024).

Onderhoud en inspecties

Conform de uitgangspunten in het vGRP en de operationele jaarplannen is inspectie en reiniging de afgelopen jaren uitgevoerd. Er is 71 km geïnspecteerd en 121 km gereinigd in de periode 2020-2024. Ook zijn gemalen en overige voorzieningen jaarlijks geïnspecteerd en is onderhoud gepland en uitgevoerd aan de hand van de resultaten.

Het regulier onderhoud aan de voorzieningen is ook conform kaders van het vGRP uitgevoerd. Wel zijn de totale lasten voor onderhoud en inspectie sterk toegenomen. Dit komt voornamelijk door sterke prijsstijgingen in de afgelopen jaren, zoals kosten voor energie, grondstoffen en personeel. Dit maakt dat er de periode 2020-2024 in totaal € 750.000 meer lasten zijn gemaakt dan beoogd in het vGRP.

Organisatie en facilitair

Binnen dit taakveld valt op dat de werkelijke personeelskosten (mede door loonstijging) hoger zijn uitgevallen dan begroot in het vGRP. Variërend van 11% in het eerste jaar 2021 tot uiteindelijk ruim 40% in 2024.

Daarnaast zijn in de planperiode kosten voor kwijtschelding en doorbelasting van andere taakvelden in dit taakveld ondergebracht (in het vGRP zaten deze op een andere positie in de begroting). Dit leidt tot een vertekend beeld wanneer totaal budgetten 1:1 met het vGRP vergeleken worden.

Investerings

Vervanging en verbetering van bestaande voorzieningen

Vanuit de verschillende modeltoetsen van het watersysteem kwamen diverse locaties naar voren waar, volgens de theoretische modelberekeningen, sprake is van wateroverlast bij extreme neerslag. Hiervoor zijn in het vGRP budgetten gereserveerd voor de uitvoering van eerste maatregelen. Ook zijn hiervan de eerste projecten opgeleverd (bijv. Gytsjerk Súdwest). Tevens zijn er reguliere vervangingen en groot onderhoudswerkzaamheden (relining) gepland en uitgevoerd in de planperiode. In totaal is er in de periode 2020-2024 voor circa € 6,2 miljoen aan maatregelen getroffen. In het vGRP was voor diezelfde periode € 10,3 miljoen geraamd.

Uitvoering van projecten in de buitenruimte worden steeds complexer en afhankelijker van derde partijen (zoals nutpartijen). Dit maakt dat projecten minder snel tot uitvoering komen.

Financieel

De totale lasten van de activiteiten zijn grotendeels binnen de kaders van de begroting en vGRP gebleven. Wel is op onderdelen sprake van aanzienlijke overschrijdingen, mede door algemene prijsstijgingen (energie-, loon, materiaal- en materieelkosten). Die overschrijdingen zijn gecompenseerd door de uiteindelijk lagere (kapitaal)lasten van de investeringsuitgaven. In het vGRP was voorzien dat de voorziening eind 2024 een stand van circa € 1,52 miljoen zou hebben; in werkelijkheid bedroeg deze € 1,58 miljoen (een fractie hoger dan begroot).

klik voor een verdieping
op de financiële evaluatie

samenvatting

inleiding

kaders

evaluatie

areaal

nulmeting

ambitie

programma

kostendekking

besluit

Areaal

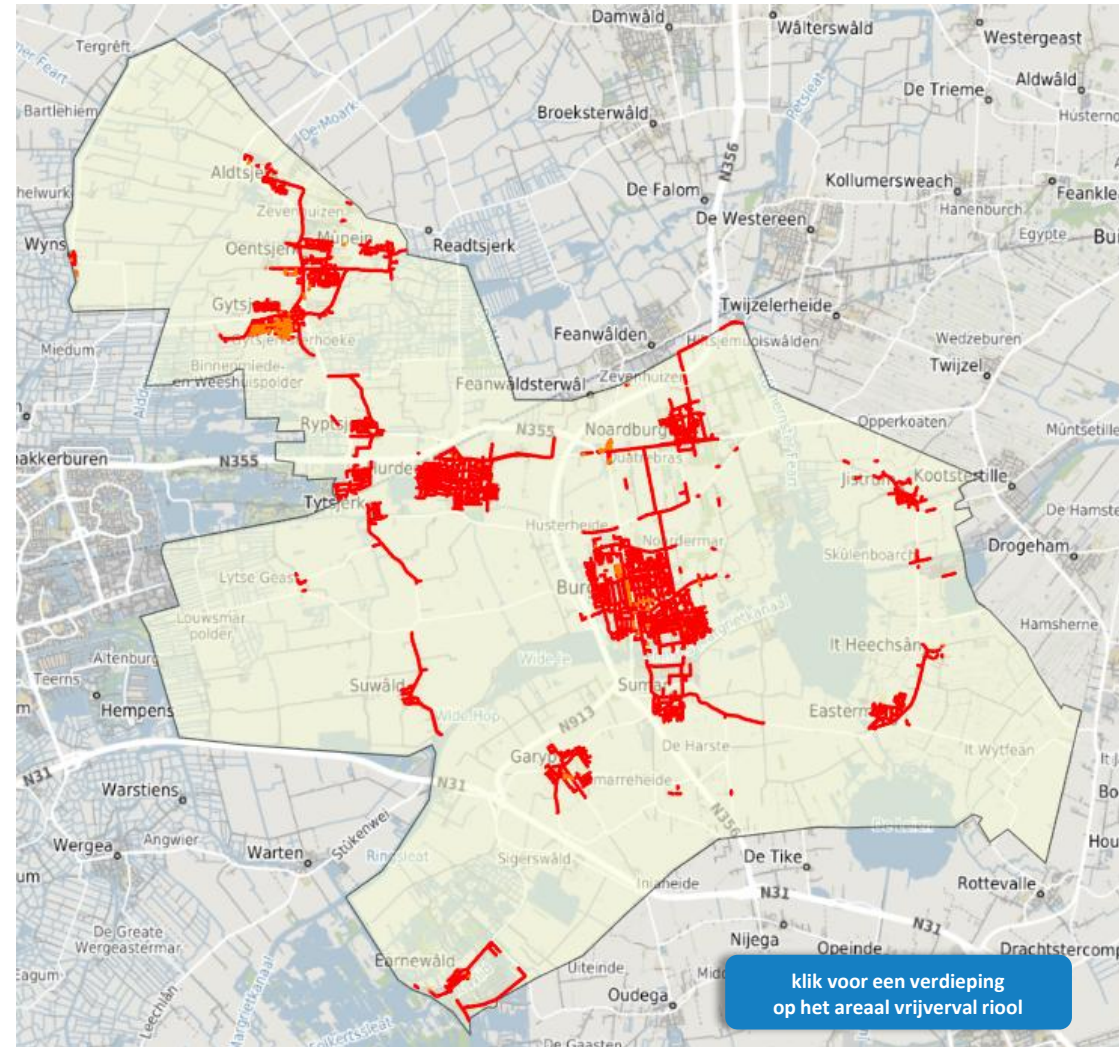
€ 235 miljoen aan voorzieningen

De totale vervangingswaarde van onze gemeentelijke voorzieningen, zowel in als boven de grond, bedraagt op dit moment meer dan € 235 miljoen. Dat is omgerekend naar het aantal inwoners circa € 7.160 per inwoner.

De oudste, nog bestaande, riolen in de gemeente stammen uit de jaren '50 van de vorige eeuw. Dit betreft o.a. riolen in de Burgemeester Steenhuisenlaan en Burgemeester van Sytzamalaan in Burgum en de Teije Tolstraat te Eastermar.

De riolen vormen verreweg het grootste aandeel binnen de voorzieningen. Maar daarnaast zijn o.a. ook de gemalen, persleidingen, kolken en riooloverstorten onderdeel van ons areaal.

klik voor een overzicht van
onze arealen

samenvatting

inleiding

kaders

evaluatie

areaal

nulmeting

ambitie

programma

kostendekking

besluit

klik voor een verdieping
op het areaal vrijverval riool

Nulmeting

Om de huidige situatie in de gemeente Tytsjerksteradiel te kunnen beoordelen heeft een 'nulmeting' plaatsgevonden. Hierbij is de stand van zaken en het huidige kwaliteitsniveau van de voorzieningen in kaart gebracht.

Stedelijk afvalwater

Aansluitgraad

Op dit moment zijn circa 14.500 percelen aangesloten op de riolering. In het buitengebied zijn 642 percelen niet aangesloten op de gemeentelijke riolering. Percelen zonder rioolaansluiting hebben zelf een zuiveringsvoorziening geregeld en zorgen ook zelf voor beheer en onderhoud ervan.

Technische staat riolen

De achterliggende jaren hebben we met onze beheerstrategie “levensduur verlengend beheer” het moment van vervanging kunnen uitstellen. Een deel van deze uitgestelde vervangingsinvesteringen worden de komende planperiode gecombineerd met maatregelen voor aanpak van knelpunten wateroverlast (de zogeheten SSW-maatregelen) en maatregelen om de omgeving klimaat robuuster te maken (de zogeheten impulsprojecten).

Bedrijfszekerheid voorzieningen

De gemalen zijn een kritisch onderdeel binnen het rioleringsstelsel. Uitval van een gemaal kan al snel leiden tot overlast en schade. In ons rioolstelsel zijn in totaal 379 gemalen toegepast. Om de bedrijfszekerheid te waarborgen wordt jaarlijks onderhoud aan de gemalen uitgevoerd. Elk gemaal wordt jaarlijks drie keer fysiek bezocht (reiniging minimaal 2 keer per jaar en 1 keer voor een technische keuring).

Hemelwater

Afvoercapaciteit voorzieningen

De riolering is bedoeld om bij normale buien probleemloos het water van wegen en daken af te voeren. Het rioleringsstelsel is hiervoor, conform de landelijke normen, gedimensioneerd op een bui met een herhalingstijd van eens per twee jaar (20 mm neerslag in een uur tijd).

De achterliggende jaren hebben wij voor een aantal kernen nieuwe modelberekeningen laten uitvoeren om te toetsen of de rioolvoorzieningen deze belasting aan kunnen én wat er gebeurt bij extreme neerslag (o.a. 70 mm neerslag in een uur tijd). Hiermee zijn de locaties bepaald waar deze belasting tot een groot risico op wateroverlast leidt en zijn maatregelen bepaald om dit risico te verlagen. De komende jaren worden deze maatregelen uitgevoerd.

Vuiluitworp riolering

In een groot deel van het vrijverval riool (159 km) wordt naast het afvalwater ook overtollig hemelwater via dezelfde buis ingezameld en afgevoerd (zogeheten gemengde stelsels). Bij zware buien, wanneer het rioolstelsel volledig is volgelopen, kan via één van 60 gemengde overstorten of 4 randvoorzieningen (verdund) afvalwater worden afgevoerd naar oppervlaktewater. Aan deze “vuiluitworp” golden in het verleden eisen t.a.v. een basisinspanning; hier voldoen wij aan.

Grondwater

Op dit moment worden er nauwelijks problemen door grondwater ervaren. Probleemlocaties uit het verleden zijn ondertussen aangepakt. Er zijn, op dit moment, geen meldingen bekend dat op deze (of andere locaties) nog sprake is van problemen. Er is dan ook geen aanleiding om maatregelen te treffen en/of onderzoek te doen naar grondwater.

samenvatting

inleiding

kaders

evaluatie

areaal

nulmeting

ambitie

programma

kostendekking

besluit

Herijkt ambitiescenario “klimaatrobuust”

Met het huidige vGRP is het ambitiescenario “klimaatrobuust” vastgesteld. Onderstaand schema toont het bijbehorend kwaliteitsprofiel.

Diverse onderdelen van dit ambitieniveau zijn ondertussen geïntegreerd in andere gemeentelijke beleidsdocumenten die na het vaststellen van het huidige vGRP zijn opgesteld én door de raad vastgesteld, zoals o.a. de duurzaamheidsagenda en het beleidsplan biodiversiteit. Daarnaast sluit het ambitieniveau naadloos aan op de omgevingsvisie 2023 (met name op de ambities “een gezonde en groene leefomgeving” en “klimaatadaptatie en biodiversiteitsherstel”). Er is dan ook geen aanleiding tot bijstelling van het kwaliteitsprofiel. Wél is de strategie/tactiek herijkt én zijn de ambities en beleidsdoelstellingen van het waterplan “Wetter yn sicht” geïntegreerd.

kwaliteitsprofiel "klimaatrobuust"	riolen hoge impact	centra	woon-gebied	bedrijven terrein	buiten-gebied
inzameling van afvalwater	B > H	B	B	B	B
transport van stedelijk afvalwater	B > H	B > H	B > H	B > H	B
inzameling van overtollig hemelwater	B > H	B > H	B > H	B > H	B
verwerking van hemelwater in riolen	H	H	H	H	-
verwerking van hemelwater in de openbare ruimte	H	H	H	H	-
inzameling van grondwater	B	B	B	B	-
verwerking van grondwater	B	B	B	B	-

De kwaliteitsnormen worden uitgedrukt in drie kwaliteitsniveaus:

- H** hoog: goed onderhouden, bijna niets op aan te merken, geen overlast
- B** basis: voldoende onderhouden, hier en daar wel wat op aan te merken, af en toe hinder
- L** laag: sober tot wettelijk minimum, achterstand bij het onderhoud, af en toe kapot, soms overlast

Dit kwaliteitsprofiel is vertaald naar effecten/inspanningen die gebruikers van de openbare ruimte kunnen/gaan ervaren, oftewel wat willen wij bereiken.

klik voor een verdieping op het kwaliteitsprofiel

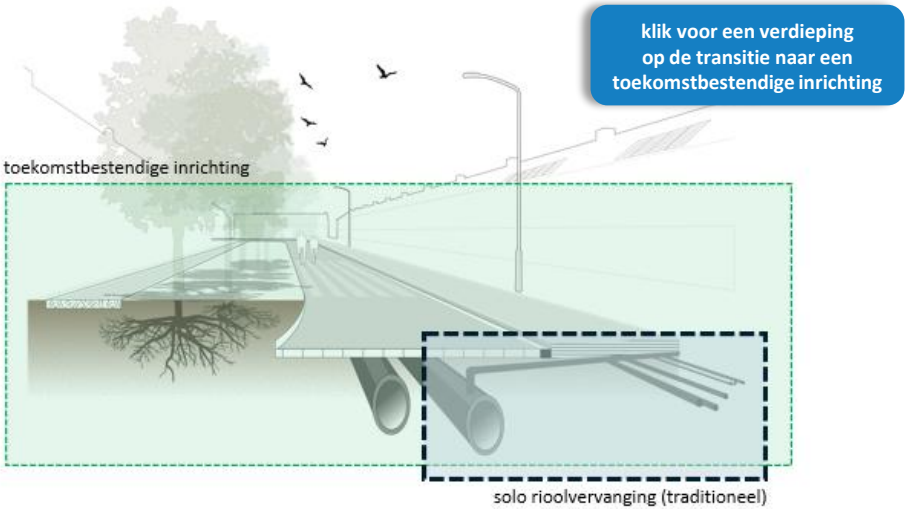
Transitie naar een toekomstbestendige inrichting

De transitie naar een toekomstbestendige inrichting van de buitenruimte in het nieuwe Wrp een prominente(re) plaats. Bij vervanging richten wij, daar waar nodig en mogelijk, de buurten en wijken toekomstbestendig in door anders om te gaan met water. Enerzijds door robuuste voorzieningen aan te leggen die bij piekbuien, hoge grondwaterstanden of periodes van langdurige gestage regen (zoals het najaar van 2023) water opvangen en verwerken. Anderzijds door water zo lang mogelijk lokaal vast te houden om problemen bij langdurige periodes van droogte te beperken.

Bij de nieuwe inrichting kijken we nadrukkelijk naar het groen. Met extra groen creëren we (meer) mogelijkheden om water te infiltreren en te bufferen. Met specifieke begroeiing en beplanting kunnen we de biodiversiteit versterken. Tenslotte draagt extra groen bij aan het terugdringen van hittestress.

Tenslotte bieden deze projecten een uitgelezen mogelijkheid voor combinatie met de energietransitie en/of het warmteprogramma (werk-met-werk maken).

Deze manier van werken maakt dat de scope van de projecten steeds breder en complexer wordt, zoals weergegeven in onderstaand figuur.

- samenvatting
- inleiding
- kaders
- evaluatie
- areaal
- nulmeting
- ambitie**
- programma
- kostendekking
- besluit

Programma

Om de ambitie waar te (kunnen) maken is een strategie bepaald. Deze is vertaald naar concrete activiteiten die gebundeld zijn in een programma wat uit de volgende onderdelen bestaat:

reguliere exploitatie	aard van de activiteiten
onderzoek & planvorming	Om tot doelmatige keuzes en planning van maatregelen aan het stedelijk watersysteem te komen is actueel inzicht in omvang, toestand en functioneren van het areaal essentieel. Hiervoor is jaarlijks onderzoek & planvorming nodig.
regulier onderhoud	Voor het in stand houden van het areaal is regulier onderhoud nodig. Zoals het reinigen van kolken en riolen, klein onderhoud en schadeherstel van riolen en gemalen, plaatselijk baggeren van watergangen, etc..
facilitair en personeel & overhead	Om de werkzaamheden uit te voeren (en te bekostigen) is een organisatie met deskundig en voldoende personeel en materieel nodig.
investeringen bestaand areaal	aard van de activiteiten
groot onderhoud en vervanging	Ingrijpende renovatiewerkzaamheden aan de bestaande voorzieningen om deze opnieuw te laten voldoen aan het gewenste kwaliteitsniveau (evenaren nieuw aanleg). Zoals het relinen en herstellen van vrijverval riolering. Het compleet vervangen van bestaande voorzieningen, door nieuwe voorzieningen, als die niet meer voldoen aan het gewenste kwaliteitsniveau en met levensduur verlengend onderhoud niet meer op niveau kunnen worden teruggebracht.
verbetering	Eenmalige activiteiten die nodig zijn om het beoogd kwaliteitsniveau of de ambitie te bereiken. Zoals klimaatadaptatie, afkoppelen van verhard oppervlak of het verhelpen van 'water-op-straat' situaties.
aanleg nieuw areaal	aard van de activiteiten
nieuwe aanleg	Aanleg van nieuwe voorzieningen en aansluiting van nieuwbouw.

Onderstaand schema toont de budgetraming van het uitvoeringsprogramma planperiode 2026-2031. Hierbij gelden de volgende uitgangspunten:

- De geraamde bedragen zijn op prijspeil 2025 en moeten in de toekomst met de dan geldende prijsindex gecorrigeerd;
- Alle geraamde bedragen zijn exclusief btw;
- De investeringen zijn inclusief toeslagen voor voorbereiding en toezicht (voor projecten die niet door de eigen organisatie uitgevoerd kunnen worden, uitgangspunt 15%);

Ruim de helft van de uitgaven betreft investeringen voor groot onderhoud en vervanging en verbeteringsmaatregelen. Deze investeringen worden geactiveerd en komen vervolgens als nieuwe kapitaallast (rente en afschrijving) ten laste van de begroting. Bij het onderdeel kostendekking wordt dit nader toegelicht.

Budgetraming uitvoeringsprogramma periode 2026-2031		
	geraamde uitgave	aandeel
onderzoek & planvorming	€ 415.000	2 %
regulier onderhoud	€ 3.408.000	14 %
facilitair en personeel & overhead	€ 7.638.000	32 %
groot onderhoud en vervanging	€ 4.391.000	18 %
verbetering	€ 8.388.000	35 %
nieuwe aanleg	onderdeel van grondexploitatie	
totaal	€ 24.240.000	

klik voor een verdieping van
het programma

samenvatting

inleiding

kaders

evaluatie

areaal

nulmeting

ambitie

programma

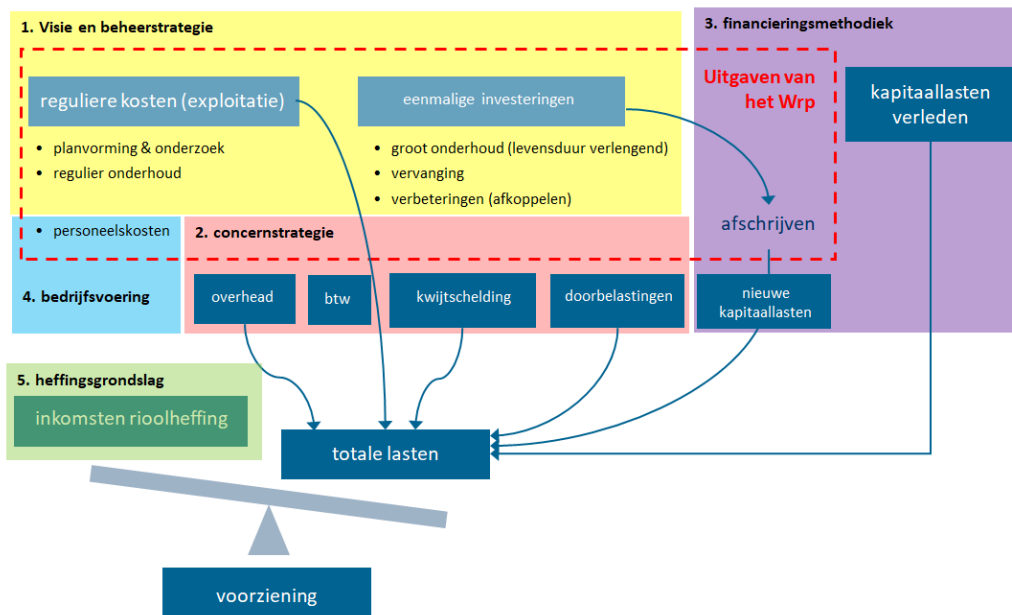
kostendekking

besluit

Kostendekking

Balans te dekken lasten versus inkomsten rioolheffing

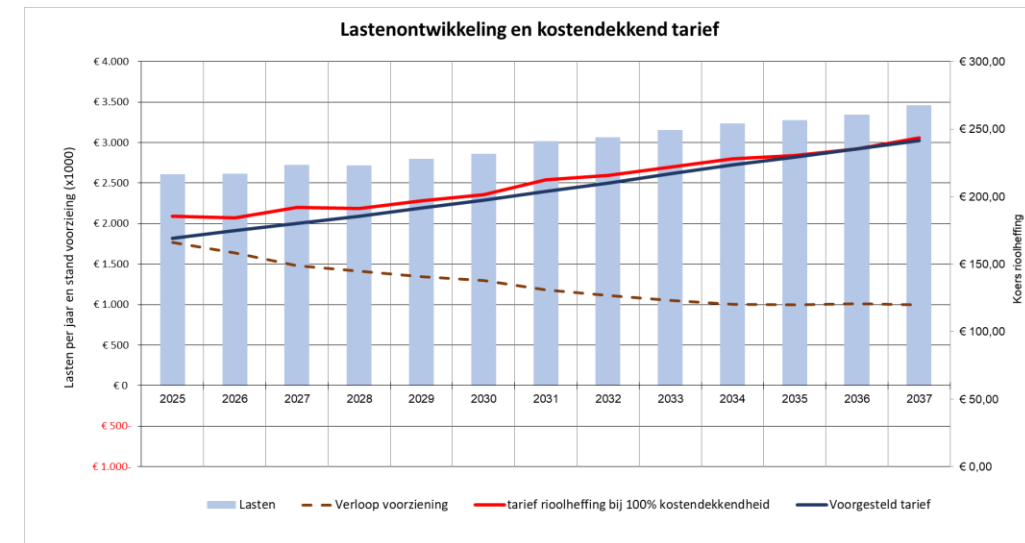
De uitgaven voor uitvoering van de gemeentelijke watertaken worden gedekt vanuit de rioolheffing die door de inwoners en ondernemers in de gemeente bijeengebracht wordt. In onderstaand figuur is de balans tussen de rioolheffing en de lasten weergegeven.

klik voor een toelichting op de balans lasten / inkomsten

Lastenontwikkeling planperiode en middellange termijn en tariefvoorstel

Onderstaand figuur toont de lastenontwikkeling in de planperiode (inclusief doorkijk 2032-2037).

Op dit moment zijn de tarieven rioolheffing niet kostendekkend (92% in 2025); het tekort vangen wij op vanuit de voorziening. Deze heeft daarvoor voldoende buffer; maar zonder tariefcorrectie bereiken we de komende jaren de ondergrens van de voorziening. Daarom is het voorstel de komende jaren geleidelijk naar een kostendekkend tarief te groeien. Hiervoor is een jaarlijks index van 3,2% nodig, exclusief de jaarlijkse prijsindexatie van loon, materiaal en materiaal kosten conform CBS index.

klik voor een detail toelichting op de lastenontwikkeling

samenvatting

inleiding

kaders

evaluatie

areaal

nulmeting

ambitie

programma

kostendekking

besluit

Besluit

Besluitvorming

Dit ontwerp Wrp wordt begin 2026 ter vrijgave voorgelegd aan het college. Na vrijgave ligt het ontwerp Wrp gedurende 6 weken ter inzage. Gelijktijdig wordt het ontwerp Wrp aan de raad voorgelegd; via de procedurele stap “wensen en bedenkingen” krijgt de raad de mogelijkheid om mening, voorwaarden of bezwaren kenbaar te maken.

Eventuele reacties uit deze inzagetermijn worden opgenomen in een reactienota, daar waar nodig worden aanpassingen in het Wrp doorgevoerd waarna deze definitief ter vaststelling aan het college wordt aangeboden. Daarna wordt de financiële paragraaf van dit Wrp; de onderdelen “programma” en “kostendekking”, separaat door de raad vastgesteld.

Na vaststelling vindt publicatie plaats via de gemeentelijke website en de gangbare communicatiekanalen (o.a. actief).

Dit programma omvat géén concrete projecten of maatregelen die mogelijk aanzienlijke milieueffecten hebben (bijvoorbeeld waterberging in natuurgebieden), derhalve geldt geen MER-beoordelingsplicht.

Jaarlijks wordt via de P&C cyclus aan management en bestuur de voortgang van het Wrp gerapporteerd.

samenvatting

inleiding

kaders

evaluatie

areaal

nulmeting

ambitie

programma

kostendekking

besluit

Verdieping: procesaanpak Wrp

Kaders: Wat moeten wij?

Bij de invulling van de gemeentelijke watertaken hebben we te maken met wet- en regelgeving, thema's & opgaven en wensen vanuit bestuur en gebruikers. De taakstellingen en verplichtingen die hieruit voortvloeien zijn deels bepalend voor de invulling van dit Wrp.

Zo geldt er voor een omgevingsprogramma o.a. een "Motiveringsplicht participatie"; Er moet in staan hoe burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en andere bestuursorganen bij de voorbereiding betrokken zijn.

Evaluatie: Wat hebben wij gedaan en wat moeten wij nog?

Zijn alle voorgenomen maatregelen uit het huidig vGRP uitgevoerd? Resteren er nog maatregelen en zo ja welke? Wat ging goed wat kan er eventueel beter? Bij de evaluatie én analyse van de behaalde uitvoeringsresultaten van het huidig vGRP brengen we dat in beeld.

Nulmeting: Waar staan we nu?

Vervolgens brengen wij in beeld waar we nu staan, wat we aan areaal hebben en hoe dit er nu bij ligt. Want alleen vanuit een goed fundament kun je nieuwe keuzes maken. Door middel van de nulmeting wordt de huidige kwaliteit vastgesteld. De kenmerken van een nulmeting zijn:

- Verzamelen van informatie voor een strategisch en beleidsmatig niveau;
- Geven van de algemene en gemiddelde kwaliteitsindruk, opgebouwd uit vaktechnische items (bijvoorbeeld afvoercapaciteit, vuilemissie) en gebruikersitems (overlast, veiligheid, beleving).

Ambitie: Wat willen we bereiken?

Vanuit dit fundament bepalen we vervolgens wat we willen bereiken. Ondanks de taakstellingen en wettelijke verplichtingen is er zeker ruimte om te differentiëren, te nuanceren en eigen keuzes te maken.

Net als bij het opstellen van het huidig vGRP zijn ook ditmaal bewoners, ondernemers en raadsleden betrokken bij de verkenning van de ambities voor dit nieuwe Wrp.

Vanuit deze ambitieafweging wordt vervolgens het ambitiescenario voor de komende planperiode geformuleerd. Deze keuze wordt uitgewerkt tot een concreet voorstel voor het beleid. Daarin leggen wij o.a. vast hoe wij als gemeente invulling geven aan de drie wettelijke zorgtaken (stedelijk afvalwater, hemelwater en grondwater).

Programma: Wat moeten wij daarvoor doen?

Dit beleid vertalen we naar de bijbehorende strategie. Daarin brengen wij in beeld wat we gaan doen, waarom we dat doen, wanneer we dat doen en hoe we dat gaan doen, zodat ook inwoners weten waar zij aan toe zijn.

Kostendekking: Wat kost het en hoe gaan we het bekostigen?

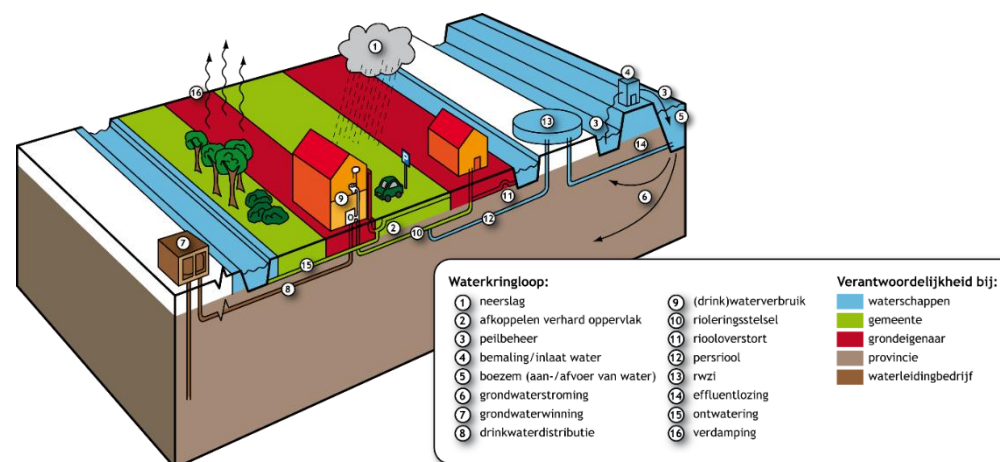
De laatste fase betreft de vertaling van de strategie naar concrete activiteiten inclusief kostenraming. De resultaten importeren wij direct in het kostendekkingsplan waarmee de tarief ontwikkeling van de rioolheffing bepaald wordt.

Verdieping: taakverdeling watertaken

Onderstaand schema toont op hoofdlijn de taken en verplichtingen van de betrokken partijen.

grondeigenaar (particulier)	De particuliere eigenaar is in beginsel zelf verantwoordelijk voor de staat van zijn perceel en woning/bouwwerk. Eigenaren moeten zelf zorgen voor een goede staat van percelen en gebouwen die zij in eigendom hebben. Eigenaren zijn zelf verantwoordelijk voor het op eigen perceel treffen van maatregelen voor de inzameling en het correct aanbieden van stedelijk afvalwater (incl. eventuele verwerking ervan in een IBA) en afwatering van hemel- en grondwater. Het ingezamelde huishoudelijk afvalwater dient de perceel eigenaar (over het algemeen) af te voeren naar de erfgrans. Hier gaat de verantwoordelijkheid over naar de gemeente. Vaak is op de erfgrans een zogenaamd ontpoppingsstuk aangebracht. Ook het treffen van maatregelen op eigen terrein, om problemen van overtollig grondwater of een lage grondwaterstand te voorkomen of beperken, vallen onder de verantwoordelijkheid van de grondeigenaar. Hoewel de grondeigenaar zelf meestal geen directe invloed heeft op het algemene grondwaterpeil, kan hij wel indirect verantwoordelijk zijn voor bepaalde maatregelen op zijn eigen perceel. Bijvoorbeeld, als een grondeigenaar werkzaamheden uitvoert die het grondwaterpeil beïnvloeden, kan hij verplicht zijn om schade aan aangrenzende percelen te herstellen of te voorkomen. Pas als de particulier zich niet meer met redelijke inspanning aan deze verantwoordelijkheid kan voldoen ligt er (mogelijk) een taak voor de gemeente om maatregelen te treffen in openbaar terrein. Daarnaast heeft de particulier een zorgplicht. Hij mag niets doen waarvan hij kan verwachten dat het problemen oplevert voor het juist functioneren van het gemeentelijk riool, de zuivering, de omgeving of het (water)milieu. Deze voorschriften zijn in het Besluit bouwwerken leefomgeving (Bbl) en in het omgevingsplan van de gemeente vastgelegd. Gemeente en wetterskip handhaven hierop.
gemeente Tytsjerksteradiel	Indien er gemeentelijke voorzieningen aanwezig zijn zorgt de gemeente vanaf de erfgrans de verdere inzameling en het transport van het huishoudelijk afvalwater (rioleringsbeheer) tot het overnamepunt (hoofdgemaal). Via een stelsel van ondergrondse leidingen en putten wordt het van huisaansluitingen afkomstig afvalwater, gemengd met een deel van het hemelwater (afkomstig via daken en kolken), ingezameld en afgevoerd naar de rioolgemaal. Gescheiden opgevangen hemelwater wordt af op oppervlaktewateren of wordt geïnfiltreerd in de bodem. Via een persleiding wordt dit stedelijk afvalwater vervolgens verpompt naar een ander deel van het rioolstelsel of direct naar de rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI). In dat laatste geval vormt het hoofdrioolgemaal het overnamepunt. Vanaf het overnamepunt is de waterkwaliteitsbeheerder (Wetterskip Fryslân) verantwoordelijk voor de verdere afvoer van het ingezamelde stedelijk afvalwater.

	Daarnaast is de gemeente verantwoordelijk voor de ontwatering van het openbaar gebied en lokale opvang en afvoer van regenwater. Als onderdeel hiervan onderhoudt de gemeente een deel van de hiervoor noodzakelijke voorzieningen (o.a. drainage, watergangen (B+C), en waterbergingen). De gemeente draagt daarnaast nog zorg voor inrichting en beheer van gebieden en de integratie met andere beleidsterreinen.
Wetterskip Fryslân	Onder het motto 'Skjin wetter en droege fuotten' is Wetterskip Fryslân de beheerder van het water in Fryslân en het Groninger Westerkwartier. Het Wetterskip zorgt voor schoon water, voldoende water en veiligheid. Dit betekent dat zij zorg draagt voor de waterkering, de aan- en afvoer van water, het peilbeheer, het zuiveren van afvalwater, het oppervlaktewaterkwaliteitsbeheer en het gedelegeerd vaarwegbeheer.
Provincie Fryslân	De Provincie Fryslân formuleert het overall beleid (Ruimtelijke Ordening en Water) en is verantwoordelijk voor het diepe grondwaterbeheer, de zwemwaterkwaliteit en is vaarwegbeheerder van de belangrijke vaarroutes (met uitzondering van het PM-kanaal, dat is Rijkswaterstaat).
Vitens	Vitens is in de gemeente verantwoordelijk voor winning en levering van drinkwater. Zij haalt het drinkwater uit de grond of uit het oppervlaktewater en zuivert vervolgens het water en levert dit aan hun klanten.
Rijk	Het Rijk bepaalt (o.a. op basis van de Europese Kaderrichtlijn Water) het wettelijk kader en de hoofdlijnen van het landelijke beleid voor het waterbeheer.

Verdieping: wettelijke kaders

De Omgevingswet die op 1 januari 2024 van kracht is geworden heeft diverse beleidsdomeinen en wetten die betrekking hebben op de fysieke leefomgeving, zoals de Wet milieubeheer en de Waterwet, juridisch geïntegreerd.

Naast de Omgevingswet zijn ook de Gemeentewet, de Algemene wet bestuursrecht en het Burgerlijk Wetboek relevant voor het stedelijk waterbeheer. Tenslotte zijn ook de WIBON en de INSPIRE van belang voor de stedelijk waterbeheerder.

In het schema rechts is de relatie van de wet- en regelgeving, die relevant is voor het stedelijk waterbeheer, gepresenteerd vanuit de vier invalshoeken:

- milieubeheer
- waterbeheer
- ruimtelijke ordening en bouwen
- overige richtlijnen en wetten

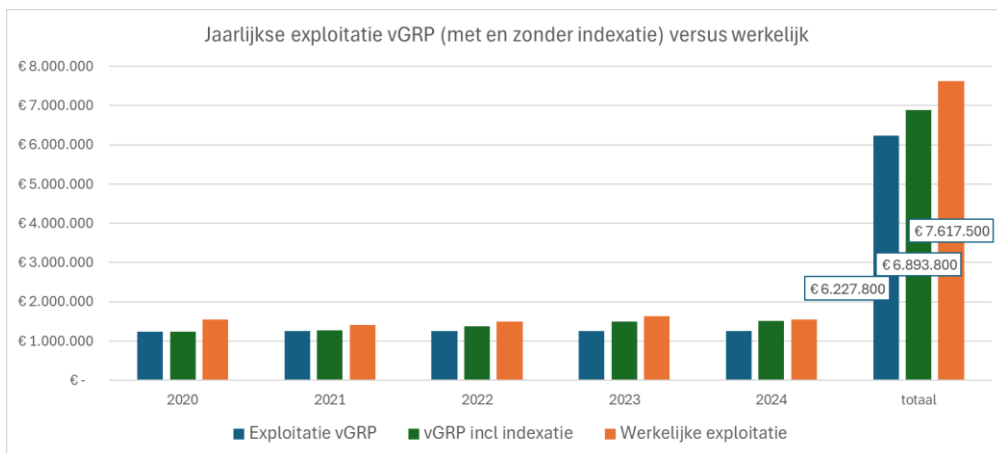
Via de website <https://www.overheid.nl> zijn de actuele kaders van wetten en regelgeving te raadplegen.

Overheid	Milieubeheer	Waterbeheer	Ruimtelijke ordening en bouwen	Overige Europese richtlijn en wetten
Europa	Richtlijn Stedelijk Afvalwater	Kaderrichtlijn Water	N.v.t.	INSPIRE-richtlijn
Rijk				
Wetten	• Omgevingswet • Wet milieubeheer (achtergebleven deel) • Gemeentewet	• Omgevingswet • Waterwet (achtergebleven deel) • Waterschapswet	• Omgevingswet • Woningwet	• Algemene wet bestuursrecht • Burgerlijk Wetboek • Drinkwaterwet • Wet publiek gezondheid
AmvB's Omgevingswet	• Omgevingsbesluit (Ob) • Besluit kwaliteit leefomgeving (bkl) • Besluit activiteiten leefomgeving (Bal) • Besluit bouwwerken leefomgeving (Bbl)			
Ministeriële regeling	Omgevingsregeling			
Provincie	Omgevingsverordening	Omgevingsverordening	Omgevingsverordening	N.v.t.
Gemeente	Omgevingsplan	Omgevingsplan	Omgevingsplan	N.v.t.
Waterschap	N.v.t.	Waterschapsverordening	N.v.t.	N.v.t.

Verdieping: financiële evaluatie huidig vGRP

Exploitatie

De reguliere onderhoudsbudgetten zijn jaarlijks ruim overschreden. Met name door wortelfrezen zijn de onderhoudsinspanningen en dus kosten hoger dan begroot. Ook hebben algemene prijsstijgingen (energie-, loon, materiaal- en materieelkosten) tot hogere lasten geleid. De overschrijdingen op de onderhoudsbudgetten zijn deels gecompenseerd door mindere uitgaven op andere onderdelen.

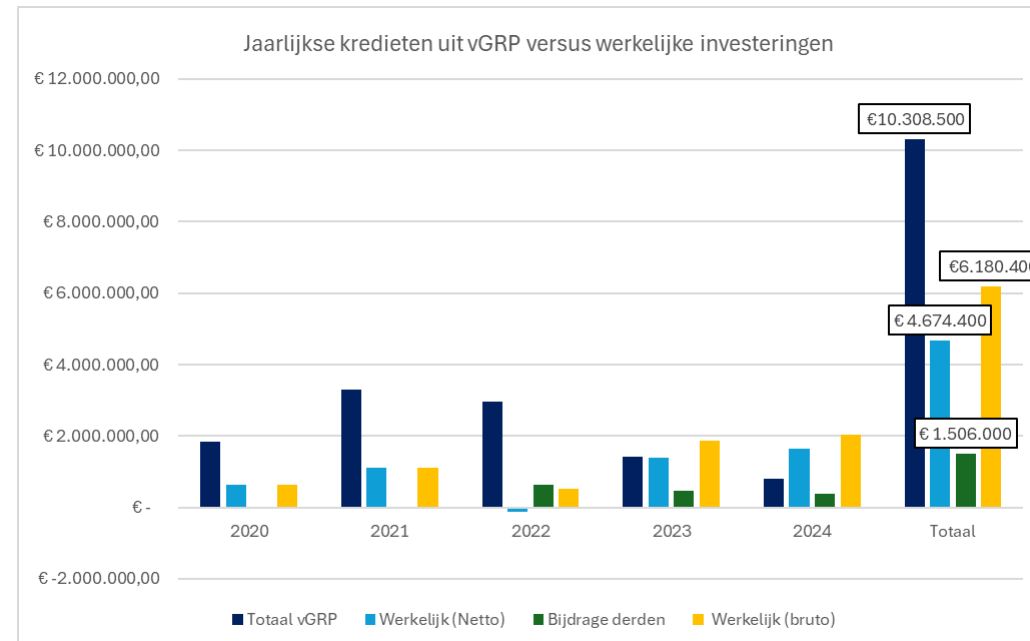

Impact op de voorziening

De totale lasten van de activiteiten zijn grotendeels binnen de kaders van de begroting en vGRP gebleven. In het vGRP was voorzien dat de voorziening eind 2024 een stand van circa € 1,52 miljoen zou hebben; in werkelijkheid bedroeg deze € 1,58 miljoen (een fractie hoger dan begroot).

Investeringsen

Door het slim benutten van subsidiemogelijkheden (o.a. DPRA) is circa € 1,5 miljoen bespaard op de investeringsuitgaven. Doordat daarnaast verschillende maatregelen (aankoop wateroverlast en vervangingen) later (of (nog) niet) uitgevoerd zijn dan geprogrammeerd in het vGRP zijn de netto investeringslasten lager uitgevallen. Voor de jaren 2020-2024 was in het vGRP € 10,3 miljoen aan investeringsbudget voorzien. In die periode is uiteindelijk circa € 6,2 miljoen gerealiseerd.

Verdieping: areaal voorzieningen

De riolen vormen verreweg het grootste aandeel binnen de voorzieningen. Maar daarnaast zijn o.a. ook de gemalen, persleidingen, kolken en lozingswerken onderdeel van de gemeentelijke voorzieningen. Onderstaande tabel toont een samenvatting van de areaal anno 2025.

object	eenheid	aantal/hoeveelheid
inwoners (01-01-2025):	st.	32.800
rioolaansluitingen (01-01-2025):	st.	14.491
- woningen	st.	13.770
- niet-woningen (o.a. bedrijven):	st.	721
IBA-aansluitingen (gemeentelijk eigendom):	st.	-
IBA-aansluitingen (particulier eigendom, verplichte eigen voorziening):	st.	642
straat- en trottoirkolken (peildatum 2024)	st.	15.000
vrijerval riolering stedelijk gebied:		
gemengd riool	km	159
vuilwaterriool	km	32
hemelwaterriool - gescheiden	km	44
hemelwaterriool - verbeterd gescheiden	km	8
totaal	km	243
gemalen en mechanische rioolleidingen:		
hoofdgemalen	st.	69
minigemalen (buitengebied)	st.	306
overige (randvoorziening) gemalen	st.	4
persleiding	km	41

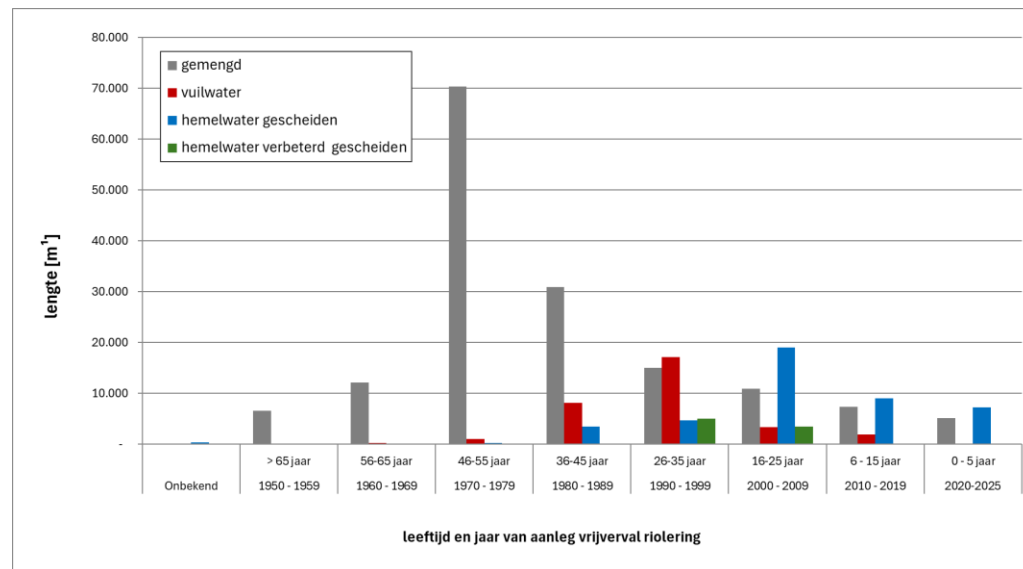
object	eenheid	aantal/hoeveelheid
lozingswerken:		
externe overstort – gemengd (excl. randvoorzieningen)	st.	60
externe hemelwater overstort - VGS	st.	9
hemelwateruitlaten	st.	71
voorzieningen voor verwerking van hemelwater:		
duikers	km	11
Infiltratiekratten (velden)	st.	13
voorzieningen voor verwerking van grondwater:		
drainage	km	0,8
meetpunten aan de voorzieningen:		
overstortregistratie	st.	4
grondwatermeetpunten	st.	thans niet meer operationeel

Detailinformatie van de voorzieningen is o.a. vastgelegd in de beheersystemen, de basisrioleringsplannen en de systeemoverzichten stedelijk water.

Verdieping: areaal vrijverval riolering

Aanlegperiode per stelseltype

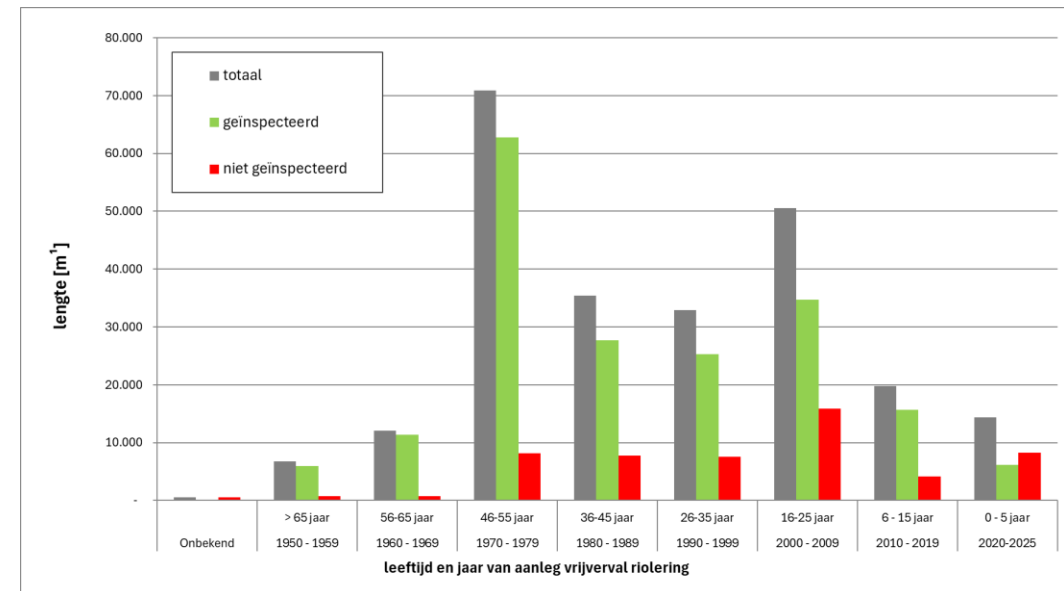
Tot begin jaren negentig zijn nog hoofdzakelijk gemengde rioolstelsels aangelegd. Vanaf dat moment is structureel begonnen met aanleg van gescheiden stelsels. De gemengde riolen die na de jaren negentig zijn aangelegd betreft het vervangen van slechte riolen op plaatsen waar aanleg van gescheiden stelsel niet doelmatig was.

klik voor een overzicht van
areaal ouder dan 60 jaar

Inspectiegraad per aanlegperiode

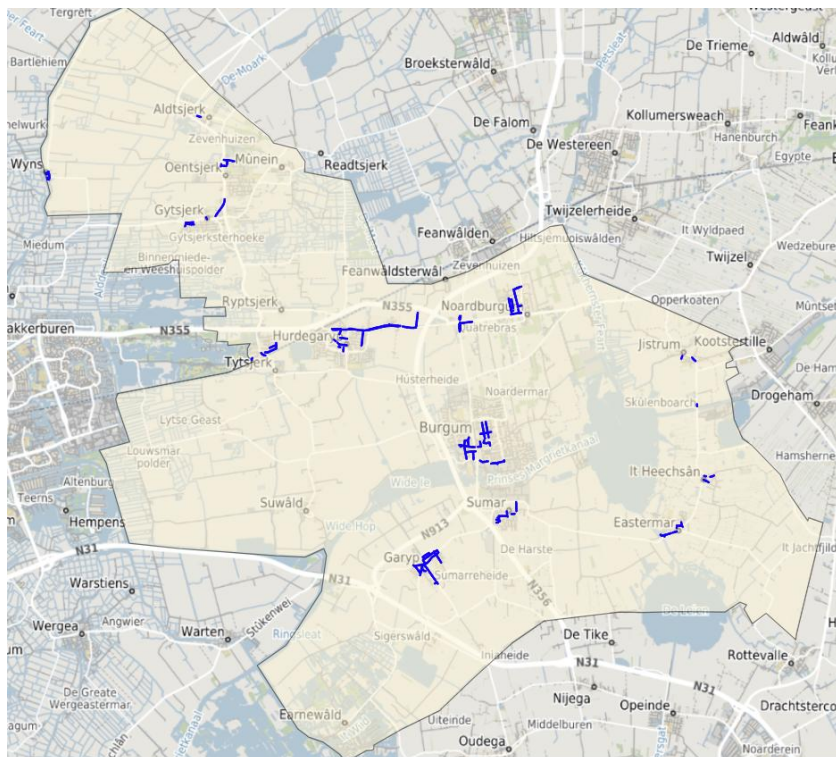
Het overgrote deel van de vrijverval riolering (dit is ca. 80% van het totale areaal) is geïnspecteerd. Het inspecteren van het vrijverval riool wordt gedaan door een rijdende camera, deze maakt foto- en video opnamen vanuit de buis. Ongeveer 30% van de inspecties van de vrijverval riolering is ouder dan 10 jaar. Deze data zijn ondertussen minder actueel.

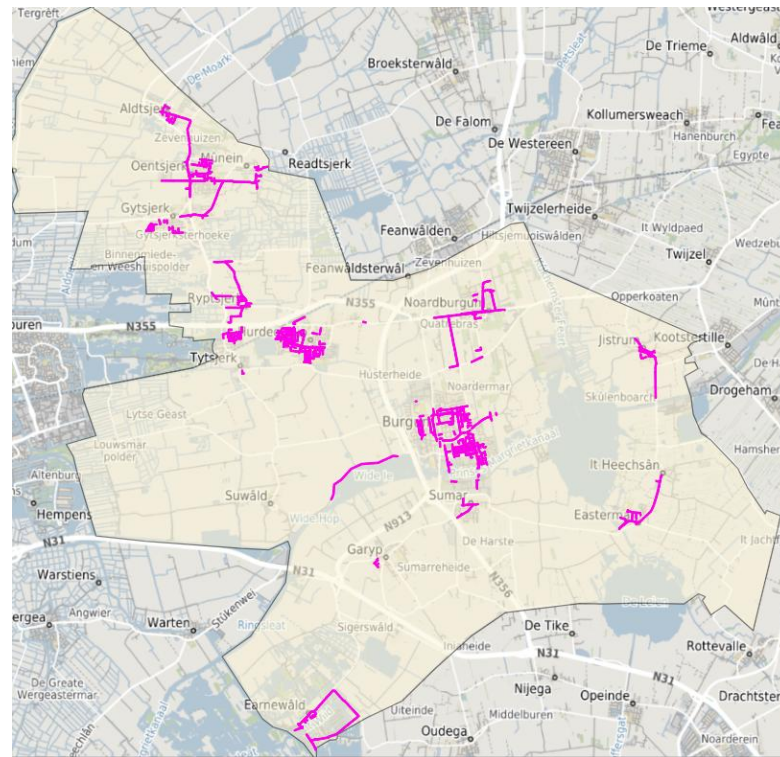
klik voor een overzicht van
de kwaliteit van het areaal

terug

Verdieping: areaal vrijverval riolering ouder dan 60 jaar

19 km riool aangelegd in de periode 1950-1970

71 km riool aangelegd in de periode 1970-1980

Ons areaal vrijverval riolering wordt ouder

In de jaren 70 van de vorige eeuw is er een aanleggolp van vrijverval riolering geweest. Vanaf 1950 tot aan 1970 is circa 19 km riool aangelegd (gemiddeld circa 10 km per decennia). In de periode 1970-1980 is er ruim 7 keer zoveel riolering aangelegd (circa 71 km). Deze 71 km betreft nu circa 30% van ons totale areaal vrijverval riolering.

Dit areaal wordt steeds ouder. Gemiddeld bedraagt de technische levensduur van vrijverval riolering circa 60 jaar. Op dit moment (peildatum 2025) is circa 14 km riolering in onze gemeente 60 jaar of ouder (circa 6%). Aan het einde van de planperiode in 2031 is circa 57 km van ons areaal 60 jaar of ouder (24%).

Kortom ons areaal wordt ouder, dat maakt dat onze opgave voor het in stand houden van dit areaal de komende decennia toeneemt.

Verdieping: kwaliteit areaal vrijverval riolering

Beheerstrategie: risicogestuurd beheer

Sinds 2020 (bij de vaststelling van het huidige vGRP) hanteren wij een beheerstrategie die uitgaat van een risicogestuurde afweging. Wij maken daarin onderscheid in riolen met een hoge impact (riolen onder hoofdontsluitingswegen en in grondwater-beschermingsgebieden) en overige riolen (riolen met een normale impact).

Bij riolen met een hoge impact grijpen wij bij scheuren en lekkage eerder in. Zodoende beperken wij de kans dat deze riolen bezwijken (waardoor de bovenliggende ontsluitingsweg afgesloten moet worden) en/of er via de riolen afvalwater naar de bodem kan lekken (waardoor er vervuiling van bodem en grondwater op kan treden).

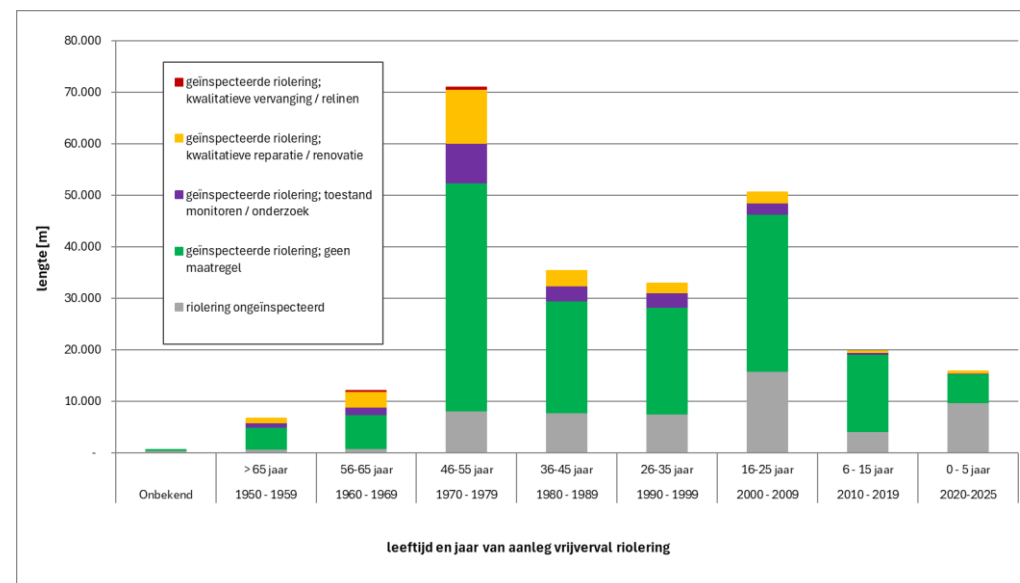

Technische staat vrijverval riolering

Voor dit nieuwe Wrp hebben wij een geactualiseerde onderhouds- en vervangingsplanning vrijverval riolering opgesteld. In circa 23 km riool (9% van het totale areaal) zijn op dit moment maatregelen nodig. Bij het merendeel van de maatregelen kan (nu nog) volstaan worden met reparatie of renovatie van de bestaande buizen; complete vervanging is nu nog niet noodzakelijk.

Het merendeel van de riolen waar maatregelen nodig zijn betreft riolen die op dit moment circa 60 jaar oud zijn (de gemiddelde technische levensduur). Echter er zijn ook al maatregelen nodig in jongere riolen. Dit aandeel is nu nog beperkt.

De uitkomsten van de planning hebben wij afgestemd met maatregelen voor aanpak van wateroverlast. Veelal kiezen we er dan wel voor het bestaande riool te vervangen (terwijl dit vanuit oogpunt van technische staat niet perse noodzakelijk is) zodat we robuustere maatregelen kunnen treffen voor aanpak van wateroverlast.

Verdieping: ambitie afvalwater; wat willen wij bereiken?

- Nagenoeg al het afvalwater wordt ingezameld via riolering en centraal gezuiverd. Op die locaties in het buitengebied waar het niet doelmatig is afvalwater via riolen in te zamelen wordt dit lokaal verwerkt (gezuiverd). Stankklachten en of verontreinigingen van sloten en bodem komen hierdoor nauwelijks voor. Er is nu dan ook geen aanleiding om in het buitengebied de bestaande percelen met een eigen voorziening alsnog aan te sluiten op (druk)riolering.
- Mocht er door ontwikkelingen in het buitengebied sprake zijn van een gewijzigde situatie (bijvoorbeeld door aanleg van nieuwbouw) bekijken we per geval op basis van doelmatigheid (via het [afwegingskader nieuwe rioolaansluitingen buitengebied](#)) of aansluiting op (druk)riolering meerwaarde biedt.
- Bij nieuwbouwlocaties in de kernen worden bij de aanleg meteen systemen in openbaar gebied toegepast, waarbij afval- en hemelwater gescheiden blijft.
- Bij het vervangen van riolering is afkoppelen in principe het uitgangspunt (mits technisch mogelijk en er geen waterkwaliteitsbezwaar is).
- Wij treffen onderhoudsmaatregelen wanneer sprake is van stankoverlast, het risico op instortende riolen aanwezig is of de werking door slijtage of schades in het gedrang is. Dit betekent wel dat wij de toestand van de riolen en gemalen kritischer moeten monitoren.
- In gebieden waar de impact bij uitval van riolering groter is (o.a. nabij ontsluitingswegen, transportriolen en in grondwaterbeschermingsgebieden) grijpen wij eerder in als het functioneren van de riolen in gevaar komt.
- Ingrijpen bij slechte riolen betekent niet automatisch vervangen. Per situatie kijken wij of inzet van moderne renovatietechnieken meerwaarde heeft.
- Er wordt geen preventief onderzoek gedaan naar foutieve aansluitingen, maar deze worden verholpen wanneer dit geconstateerd wordt.
- We gaan het wetterskip ondersteunen bij de verkenning of het terugwinnen van energie en grondstoffen uit (afval)water kansrijk is. Het initiatief daarvoor ligt bij het wetterskip.
- De gemalen draaien op duurzame energie als dat doelmatig kan.
- Bij aanleg c.q. vervanging van voorzieningen vindt er altijd een duurzaamheidsafweging plaats. Wij hanteren altijd een duurzaamheidstoets bij het ontwerp (is er wel een riool nodig?). Vervolgens kijken wij o.a. ook naar hergebruik van grondstoffen en CO₂ reductie tijdens de uitvoering.
- Bij aanleg c.q. vervangingen van voorzieningen kijken we altijd naar meekoppelkansen (o.a. wegreconstructies, energietransitie en de 'dorpenaanpak' uit het Warmteprogramma).
- We sluiten aan bij nationale en regionale campagnes omtrent bewustwording van goed rioolgebruik (o.a. het niet doorspoelen van vochtige doekjes en omgang met medicijnresten).
- De gegevens van de voorzieningen zijn actueel en digitaal uitwisselbaar.

Verdieping: ambitie hemelwater; wat willen wij bereiken?

- Als in de buurt wat gebeurt (rioolvervanging, wegconstructie) is scheiden van het hemelwater van het afvalwater (afkoppelen) het vertrekpunt. Daarmee bereiken we dat er minder schoon water naar de zuivering afgevoerd wordt. Daarbij geldt dat we technieken toepassen waarmee we zoveel mogelijk water lokaal vasthouden (infiltreren in de bodem en/of vasthouden in watergangen), mits dit geen (nieuwe) grondwaterproblemen oplevert.
- Wij zetten ons in op meer groene oplossingen in plaats van ondergrondse betonnen oplossingen. De totale openbare ruimte komt in aanmerking voor deze oplossingen.
- In bestaand gebied stimuleren wij bewoners, bedrijven, projectontwikkelaars en woningbouwverenigingen om hemelwater af te koppelen. Dit wordt op dit moment nog niet verplicht gesteld.
- Via gericht advies en communicatie helpt de gemeente de inwoners op het gebied van vergroenen, afkoppelen en overige klimaatrobuuste maatregelen. Wij liften daar zoveel mogelijk mee bij bestaande initiatieven en campagnes op het gebied van klimaatadaptatie en biodiversiteit.
- Bij nieuwbouwlocaties worden bij aanleg systemen toegepast waarbij afval- en hemelwater gescheiden blijft.
- In onze gemengde stelsels zijn én blijven overstorten noodzakelijk. Bij hoosbuien zal via deze overstorten verdund afvalwater in sloten en vijvers stromen. Deze overstorten voldoen op dit moment aan de wettelijke eisen én er zijn geen problemen uit de praktijk bekend. Mocht er in de toekomst blijken dat overstorten toch problemen opleveren dan bepalen we of en welke maatregelen nodig zijn.
- Bij heftige buien (buien die statistisch eens per 5 jaar voorkomen) wordt het overtollig hemelwater opgevangen en afgevoerd. De straat zal slechts zelden blank staan, maar het water komt niet boven de trottoirbanden uit. De omgeving ondervindt hier dan korte tijd hinder, maar van overlast is geen sprake.
- Bij extreme hoosbuien (buien die statistisch eens per 100 jaar voorkomen) moeten wij leren accepteren dat de straat enige tijd blank staat. De riolen zijn niet in staat dergelijke grote hoeveelheden neerslag meteen op alle plaatsen te verwerken. Daarvoor is het oorspronkelijk ook niet ontworpen. In deze gevallen wordt het water opgevangen in de openbare ruimte. Dit leidt wellicht tot hinder of overlast voor de omgeving. Eventuele overlast en schade als gevolg van extreme hoosbuien wordt zoveel mogelijk voorkomen.
- Daar waar mogelijk, wenselijk en inpasbaar gaan wij in de openbare buitenruimte meer berging creëren waar, ten tijde van extreme hoosbuien, water tijdelijk geborgen kan worden. In tijd van droogte kan vanuit deze bergingen water benut worden. Wanneer wij daar groenvoorzieningen voor inzetten worden deze in lijn met het groenbeleidsplan, duurzaam en klimaatrobuust ingericht.
- Wanneer hemelwatervoorzieningen door slijtage of schades niet meer voldoende functioneren worden deze gerepareerd of vervangen. Bij de vervanging overwegen we grotere buizen toe te passen als dat een duidelijke meerwaarde biedt.
- Bij aanleg c.q. vervanging van voorzieningen vindt er altijd een duurzaamheidsafweging plaats. Wij hanteren altijd een duurzaamheidstoets bij het ontwerp (is er wel een riool nodig?). Vervolgens kijken wij o.a. ook naar hergebruik van grondstoffen en CO₂ reductie tijdens de uitvoering.
- Wij gaan met bewoners en ondernemers in gesprek om lokale problematiek en mogelijke oplossingen in beeld te brengen. De resultaten leggen we per kern vast in een inrichtingsplan. Dit inrichtingsplan geeft aan of en wat er nodig is om te komen tot een klimaatrobuuste leefomgeving. Kernen, waar we weten dat er problemen zijn, krijgen daarin voorrang.
- De gegevens van de voorzieningen zijn actueel en digitaal uitwisselbaar.

Verdieping: ambitie grondwater; wat willen wij bereiken?

- De grondwatersituatie in de kernen van de gemeente wordt grotendeels bepaald door de waterstanden in het buitengebied. Daar heeft de gemeente nauwelijks invloed op.
- De ontwatering in openbaar gebied is goed voor elkaar. Incidenteel kan sprake zijn van hoge of lage grondwaterstanden (bijvoorbeeld bij langdurige regenval of droogte) die tot hinder en/of overlast kan zorgen. Mogelijk dat in sommige kruipruimtes af en toe water staat.
- Gemeente is aanspreekpunt voor grondwaterproblemen, maar niet aansprakelijk. De perceeleigenaren zijn zelf verantwoordelijk voor afwatering en aansluitingen op hun eigen terrein. Grondwaterproblemen kunnen inwoners melden bij de gemeente, de gemeente behandelt deze.
- Grondwaterproblemen worden voorkomen door instandhouding van bestaande afvoervoorzieningen (zoals sloten, greppels etc.). Hiervoor is toezicht en goede duidelijke communicatie naar bewoners noodzakelijk.
- Als er maatregelen in openbaar gebied nodig zijn om acute problemen aan te pakken dan wel te voorkomen worden die door of onder regie van de gemeente (in nauwe samenwerking met het wetterskip) uitgevoerd. Bij voorkeur worden deze maatregelen uitgevoerd in combinatie met andere werkzaamheden. Nader onderzoek zal de urgentie van de maatregelen vaststellen.
- Bij het vervangen van riolering wordt gekeken of het nodig is om een aansluiting voor afvoer van overtollig grondwater aan te leggen.
- Vanuit de risico-gestuurde beheerstrategie geldt er voor riolen in grondwaterbeschermingsgebieden een hogere prioriteit bij het plannen van onderhouds- en vervangingswerken.
- Bij nieuwbouwlocaties wordt bij het ontwerp al rekening gehouden met een duurzame ontwatering. Hiermee proberen wij problemen in de toekomst zoveel mogelijk te voorkomen.
- Bij nieuwbouwlocaties, bij de aanwezigheid van een RWA riool die over een toereikende afvoerfunctie beschikt (dus geen regenwaterinfiltratie riool (IT riool) en/of een RWA riool wat “verdrongen” is; oftewel een RWA riool wat grotendeels en/of volledig met water gevuld is), kan de perceel eigenaar een RWA aansluiting aanvragen waarop de aansluiting voor perceeldrainage aangeboden wordt. Bij een IT riool of een “verdrongen RWA riool” is dit in beginsel niet toegestaan vanwege het risico op wateroverlast in kelders. De perceel eigenaar is zelf verantwoordelijk voor de afwatering en aansluiting op eigen terrein.
- Om problemen met droogte te beperken gaan we meer water vasthouden in de bodem (infiltreren) en het watersysteem (sloten en vijvers).

Verdieping: ambitie oppervlaktewater; wat willen wij bereiken?

- **Goede waterkwaliteit:** De kwaliteit van het water komt overeen met de eisen die de functie van het gebied er aan stelt. De doelstelling voor de waterkwaliteit komt verder overeen met het vigerende beleid met als kanttekening dat maatregelen in het kader van de KRW kosteneffectief moeten zijn. De gemeente en het wetterskip gaan hierin binnen de gemeente Tytsjerksteradiel een stap verder door een integrale afweging te maken van de kosteneffectiviteit van maatregelen in landelijk en stedelijk gebied.
- **Tegengaan overlast riolering:** Het uitsluiten van wateroverlast in alle situaties is niet realistisch en een poging om het rioleringssysteem hierop in te richten zou onevenredige kosten met zich meebrengen. De gemeente streeft naar een duurzaam en klimaatbestendig watersysteem overeenkomstig het vigerende beleid. De gemeente zoekt hierbij naar ruimtelijke maatregelen om overtollig water af te voeren naar locaties waar voldoende ruimte voor water is.
- **Tegengaan buiten de oevers treden oppervlaktewater:** De hoeveelheid oppervlaktewater in het bebouwde gebied is voldoende om te spreken van een robuust, duurzaam en klimaatbestendig oppervlaktewatersysteem. Dit systeem moet voldoende capaciteit hebben om water, dat vanaf het bebouwd gebied afstroomt in neerslagsituaties die zich statistisch gezien gemiddeld eens per 100 jaar voordoen, te bergen. De gemeente volgt hiermee het vigerende beleid.
- **Veiligheid:** Het bieden van voldoende veiligheid tegen overstromingen vanuit de boezem is de verantwoordelijkheid van het wetterskip. Bij het uitvoeren van projecten ter verbetering van deze veiligheid zal de gemeente zich constructief opstellen en bij ruimtelijke ontwikkelingen hierop anticiperen. Met de doelstelling wordt het vigerende beleid gevolgd.
- **Verdroging / watertekort:** Bij extreme droge perioden kan de aanvoer van voldoende water stagneren. Hierdoor kan tijdelijk sprake zijn van verdroging of watertekort. Het beleid van wetterskip Fryslân houdt hier rekening mee door water, waar mogelijk, in natte perioden vast te houden. Daar waar bij normale hydrologische omstandigheden sprake is van verdroging of watertekort is de wateraanvoersituatie verbeterd. Met deze doelstelling wordt het vigerende beleid gevolgd.
- **Goede samenwerking en verdeling van verantwoordelijkheid:** Water neemt een steeds belangrijkere rol in, in de inrichting van zowel het landelijk als het bebouwde gebied. De gemeente hecht veel waarde aan een goede samenwerking van de verschillende water gerelateerde facetten binnen de gemeentelijke organisatie zelf en de samenwerking met wetterskip Fryslân. Een heldere verdeling van de verantwoordelijkheden is hiervoor noodzakelijk. De gemeente neemt hierbij de verantwoordelijkheden zoals vastgelegd in de Omgevingswet.
- **Water betrekken in ruimtelijke plannen:** De gemeente en het wetterskip hebben de ambitie om water, prominent op de ruimtelijke agenda te zetten en in de praktijk te bewijzen dat water een meerwaarde geeft aan bebouwd gebied. De waterbeheerders van de gemeente en het waterschap zijn alert en worden vroegtijdig ingeschakeld bij ruimtelijke ontwikkelingen. Voor toekomstige ruimtelijke uitbreidingen zoekt de gemeente naar locaties die als 'geschikt' zijn aangewezen volgens de waterkansenkaart, waarmee een duurzaam watersysteem wordt gewaarborgd.
- **Beheer en onderhoud:** Het gemeentelijk water is zo ingericht dat goed beheer en onderhoud mogelijk is waarbij recht wordt gedaan aan de gestelde functies (kwantiteit en kwaliteit). Beheer wordt reeds in het beginstadium bij de planvorming betrokken.

Afwegingskader nieuwe rioolaansluitingen buitengebied

Situatie					Advies/voorstel
	1. Er ligt binnen 40 m ¹ riolering (bij aanbod < 10 i.e. huishoudelijk afvalwater)*	2. Aansluiting is zonder overwegende bezwaren mogelijk	3. Het rioolstelsel beschikt over voldoende afvoercapaciteit	4. IBA heeft een vergelijkbaar milieurendement als rioolaansluiting	
A	ja	ja	ja	-	Aansluitplicht riolering op basis van artikel 22.148 van de bruidsschat omgevingsplan, de waterschapsverordening én het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal); par. 6.2.4. en 7.2.5.
B	ja	ja	nee	-	- Gemeentelijk rioolstelsel dient aangepast te worden om extra aansluiting wel te kunnen verwerken; kosten voor de aanpassing zijn voor rekening initiatiefnemer. - Na aanpassing van het rioolstelsel geldt situatie A én is er een aansluitplicht op basis van het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal). - Indien aanpassing van het gemeentelijk rioolstelsel niet doelmatig is (onevenredig duur) dan is toepassing van een IBA mogelijk; mits deze een vergelijkbare graad van milieubescherming biedt als een rioolaansluiting. Kosten voor aanleg & aansluiting zijn voor rekening initiatiefnemer.
C	ja	nee	ja	nee	- Er geldt geen aansluitplicht op basis van het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal). - De initiatiefnemer moet aantonen dat het niet mogelijk is zonder overwegende bezwaren aan te sluiten op riolering én dat een IBA een vergelijkbare graad van milieubescherming biedt als een rioolaansluiting. - Kan de initiatiefnemer dit niet aantonen dan geldt vanuit het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal) en het Wrp een verplichting tot aansluiting op riolering.
D	ja	nee	ja	ja	- Er geldt geen aansluitplicht op basis van het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal). - De initiatiefnemer moet aantonen dat het niet mogelijk is zonder overwegende bezwaren aan te sluiten op riolering. - Vervolgens moet de initiatiefnemer aantonen dat een IBA een vergelijkbare graad van milieubescherming biedt als een rioolaansluiting. - Kan de initiatiefnemer dit aantonen dan is toepassing van een IBA mogelijk; kosten voor aanleg & aansluiting zijn voor rekening initiatiefnemer.
E	nee	ja	ja	nee	- Er geldt geen aansluitplicht op basis van het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal). - De initiatiefnemer moet aantonen dat een IBA een vergelijkbare graad van milieubescherming biedt als een rioolaansluiting. - Kan de initiatiefnemer dit niet aantonen dan geldt vanuit het Wrp een verplichting tot aansluiting op riolering; kosten voor aanleg & aansluiting zijn voor rekening initiatiefnemer.
F	nee	ja	ja	ja	- Er geldt geen aansluitplicht op basis van het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal). - De initiatiefnemer moet aantonen dat een IBA een vergelijkbare graad van milieubescherming biedt als een rioolaansluiting. - Kan de initiatiefnemer dit aantonen dan is toepassing van een IBA mogelijk; kosten voor aanleg & aansluiting zijn voor rekening initiatiefnemer.

* Bij een aanbod van meer dan 10 i.e. gelden afwijkende afstandscriteria (100 m¹ bij 10-25 i.e., 600 m¹ bij 25-50 i.e. 1.500 m¹ bij 50-100 i.e. en 3.000 m¹ bij 100-2.000 i.e.)

Verdieping: transitie toekomstbestendige inrichting

Aanleggolf van riolering kans voor transitie

In de periode 1970-1980 is er een aanleggolf van riolering in onze kernen geweest; toen is circa 71 km riolering aangelegd. Deze 71 km betreft nu circa 30% van ons totale areaal riolering in de kernen. Gemiddeld bedraagt de technische levensduur van riolen circa 60 jaar. Op dit moment (peildatum 2025) is circa 14 km riolering in onze gemeente 60 jaar of ouder (6%). Aan het einde van de planperiode in 2031 is dit circa 57 km (24%).

Kortom als riolen 60 jaar oud zijn betekent dit niet direct dat we deze vervangen, maar het moment van vervangen komt de komende decennia wel steeds dichterbij. Destijds zijn deze riolen op buurt of wijkniveau aangelegd. Bij de vervanging wordt daarom gekeken naar de mogelijkheid om dit opnieuw op buurt- of wijkniveau uit te voeren. Vanwege de omvang vormt dit een complexe uitdaging.

Bij vervanging richten wij, daar waar nodig en mogelijk, de buurten en wijken toekomstbestendig in door anders om te gaan met water. Enerzijds door robuuste voorzieningen aan te leggen die bij piekbuien, hoge grondwaterstanden of periodes van langdurige gestage regen (zoals het najaar van 2023) water opvangen en verwerken. Anderzijds door water zo lang mogelijk lokaal vast te houden om problemen bij langdurige periodes van droogte te beperken.

Bij de nieuwe inrichting kijken we nadrukkelijk naar het groen. Met extra groen creëren we (meer) mogelijkheden om water te infiltreren en te bufferen. Met specifieke begroeiing en beplanting kunnen we de biodiversiteit versterken. Tenslotte draagt extra groen bij aan het terugdringen van hittestress.

Tenslotte bieden deze projecten een uitgelezen mogelijkheid voor combinatie met de energietransitie en/of het warmteprogramma (werk-met-werk maken).

Blauwdruk voor de toekomstbestendige inrichting

We zijn een landelijke gemeente met veel open water, maar dit open water zit hoofdzakelijk aan de randen van de kernen; in de kernen liggen relatief weinig sloten en vijvers. Bij de toekomstbestendige inrichting zullen we in bepaalde wijken zogeheten regenwaterstructuren (of blauwe aders) aan moeten leggen om de bergingscapaciteit aan de randen van de kernen beter te benutten (zoals een aantal jaar geleden (2019-2020) in de Freerk Bosgraafstraat en Noordersingel in Burgum is gedaan).

inrichtingsplannen water en klimaat

Wij maken de komende planperiode per wijk of kern “inrichtingsplannen water en klimaat” (voor zover die er nog niet zijn), met daarin de elementen zoals het regenwaterstructuurplan Tytsjerk. Hierin staat per wijk of kern de lange termijnvisie voor omgang met water en het verder anticiperen op de effecten voor klimaatverandering (wateroverlast, droogte en hitte). De structuur zal in de basis uitgaan van zo lang mogelijk lokaal water vasthouden maar af kunnen voeren als er te veel is. Op die wijze draagt de structuur ook bij aan het verminderen van de droogteproblematiek.

Vanwege de lange termijnvisie uitwerking lenen deze inrichtingsplannen zich ook voor integratie en afstemming met o.a. energietransitie en/of het warmteprogramma ; ook dat vraagt om een wijk of kerngerichte visie. Deze plannen zijn dynamisch en kunnen in de loop van de tijd, daar waar nodig, bijgesteld worden als gevolg van voortschrijdend inzicht.

Figuur 5.1. Regenwaterstructuurplan Tytsjerk. De blauwe pijlen geven de afvoerrichting van het regenwater aan en de cirkels mogelijke bergingslocaties.

Voorbeeld van slimme inrichting van groenvoorzieningen om water zo lang mogelijk lokaal vast te houden

Programma - onderzoek & planvorming

Onderzoek & planvorming

Om tot doelmatige keuzes en planning van maatregelen aan de riolering te komen (die passen binnen de ambities en voornemens) is jaarlijks onderzoek en planvorming nodig. Daarbij worden de strategische doelen omgezet naar het tactische en operationele beheerniveau.

Binnen de gemeentelijke watertaken is voortdurend sprake van nieuwe inzichten. Elk jaar komen er nieuwe inspecties van riolen en gemalen beschikbaar. Daarnaast komen via metingen ook nieuwe gegevens beschikbaar. Onderzoek & planvorming kenmerkt zich dus door een dynamisch proces. Bij een aantal activiteiten is (op onderdelen) specialistische kennis nodig, kennis die de gemeente zelf niet in huis heeft. Hier worden diensten van derden ingezet.

In de komende planperiode worden o.a. de volgende activiteiten voorzien:

- Actualiseren Wrp (6 jaarlijks);
- Periodieke actualisatie Systeemoverzicht Stedelijk Water (SSW's);
- Periodieke actualisatie beheerplannen;
- Bijhouden grondwatermeetnet;
- Actie "water Race" in 2026;
- Opstellen inrichtingsplannen water en klimaat;
- Samenwerking & kennisuitwisseling:
 - Periodieke overleggen met stakeholders (o.a. FBWK, GAWO en Wetterskip);
 - Ondersteuning aan en door platform RIONED

activiteit	planning	FCL / ECL	geraamd budget planperiode [€]
Onderzoek & planvorming			
Actualiseren Wrp	2031	67200101-TD-4380911-TD	45.000
Actualisatie SSW's	periodiek	67200101-TD-4380911-TD	120.000
Bijhouden grondwatermeetnet	jaarlijks	67200101-TD-4380911-TD	6.000
Actie "Water Race"	2026	67200101-TD-4380911-TD	19.000
Overige advisering derden:		67200101-TD-4380911-TD	225.000
○ Opstellen inrichtingsplannen water en klimaat planperiode			
○ Diversen	periodiek		eigen uren
Periodieke actualisatie beheerplannen	periodiek	-	eigen uren
Samenwerking en kennisuitwisseling:			
○ ondersteuning platform RIONED	jaarlijks	-	eigen uren
○ ondersteuning FBWK	jaarlijks	-	eigen uren

Budgetten zijn op prijspeil 2025, exclusief btw en inclusief toeslagen voor voorbereiding, advies en toezicht.

Programma - regulier onderhoud

Regulier onderhoud

Voor het in stand houden van het areaal is regulier onderhoud nodig. Zoals het reinigen van kolken en riolen, klein onderhoud en schadeherstel van riolen en gemalen (incl. elektrische installaties).

Een deel daarvan wordt door onze eigen buitendienst uitgevoerd. De buitendienst beschikt over specialistisch materieel (o.a. een kolkenzuiger) om deze werkzaamheden in eigen beheer uit te kunnen voeren. De vaste kosten van dit materieel (o.a. verzekering, afschrijving, brandstof en motorrijtuigenbelasting) worden doorbelast in de begroting (zie programma facilitair).

De geraamde kosten (die doorbelast worden in de begroting) bestaan uit budget voor externe kosten, zoals o.a. aanschaf van materialen, dan wel inzet van onderaannemers. De uren die de buitendienst levert zijn via de loonkosten (aparte kostenplaats) in de begroting opgenomen.

Doorbelastingen

Naast reguliere onderhoudswerkzaamheden aan riolen en gemalen is bij het programma regulier onderhoud ook sprake van twee doorbelastingen:

- Straatreinigen
- Duikers

Deze werkzaamheden worden door andere afdelingen uitgevoerd. Omdat deze werkzaamheden deels ook een bijdrage leveren aan de gemeentelijke watertaken wordt een deel van de kosten doorbelast aan de begroting riolering.

activiteit	planning	FCL / ECL	geraamd budget planperiode [€]
Regulier onderhoud			
Onderhoudskosten gemalen	jaarlijks	67200102-TD-4380300-TD	737.300
Elektriciteitskosten gemalen	jaarlijks	67200102-TD-4380202-TD	650.400
Telefoon en datakosten gemalen	jaarlijks	67200102-TD-4380904-TD	36.000
Onderhoudskosten vrijverval riolering	jaarlijks	67200103-TD-4380300-TD	369.900
Inspectie en reiniging vrijverval riolering	jaarlijks	67200103-TD-4380399-TD	774.400
Overige uitbestede werkzaamheden	jaarlijks	67200101-TD-4380399-TD	210.000
Doorbelastingen			
Toerekening veegkosten straatreinigen	jaarlijks	67200101-TD-4380300-TD	596.500
Toerekening onderhoud duikers	jaarlijks	67200101-TD-4380112-TD	33.700

Budgetten zijn op prijspeil 2025, exclusief btw en inclusief toeslagen voor voorbereiding, advies en toezicht.

Programma - facilitair en personeel & overhead

Riolering facilitair

De volgende facilitaire taken worden toegerekend aan de rioolbegroting:

- Verzekeringen;
- Aankoop regentonnen;
- Communicatie en voorlichting (advertentiekosten);
- Afdrachtskosten FBWK;
- Doorbelasting materieelkosten (voertuigen) buitendienst
- Dotatie aan de voorziening baggeren

Personeel & overhead

Voor het efficiënt uitvoeren van de gemeentelijke watertaken levert lokale gebieds- en organisatiekennis op onderdelen een duidelijke meerwaarde op. Daarom worden zoveel mogelijk werkzaamheden in eigen beheer uitgevoerd. Op onderdelen waar specialistische kennis bij nodig is (bijvoorbeeld onderzoek naar het technisch functioneren of de voorbereiding van de complexe/grootschalige vervangings- en verbeteringsprojecten) wordt externe capaciteit ingeschakeld.

Voor dit Wrp is met behulp van de formatiecalculator van Stichting RIONED bepaald welke capaciteit de komende planperiode minimaal benodigd is. Hieruit blijkt dat de binnendienst circa 1,4 fte te kort komt. Dit tekort is met name aanwezig in de voorbereiding, project(bege)leiding en toezicht bij de investeringsmaatregelen. Dit tekort wordt op de werkvloer (nog) niet ervaren.

Onderdeel		Aanwezig	Benodigd	Conclusie
Binnendienst	Binnendienst [excl. voorbereiding investeringsmaatregelen]:		3,09 fte	
	Binnendienst projectvoorbereiding investeringsmaatregelen (incl. projectleiding, werkvoorbereiding en toezicht):	3,50 fte	1,85 fte	1,43 fte te kort
	SUBTOTAAL	3,50 fte	4,93 fte	
Buitendienst	Buitendienst	5,00 fte	4,55 fte	Capaciteit op orde
	TOTAAL	8,50 fte	9,38 fte	

Dekking personeelskosten

Dekking van de eigen formatie (binnen- en buitendienst) vindt plaats vanuit de kostenplaats personeelskosten.

In de raming van de investeringsmaatregelen zijn kosten voor voorbereiding, advies en toezicht (VAT-kosten) meegenomen. Eventuele tijdelijke inhuur, ter ondersteuning van de binnendienst, kan dus vanuit de investeringskredieten gedekt worden. In de planperiode bepalen we jaarlijks in het operatoneel jaarplan de benodigde inzet van de binnendienst en eventuele aanvullende inzet die via inhuur derden nodig is.

Mocht blijken dat externe ondersteuning structureel nodig is dan overwegen we een formatie-uitbreiding. Voor de financiële dekking vindt dan een herijking van de VAT kosten plaats; deze bieden daarvoor een aanvullende ruimte van circa 0,7 fte.

activiteit	planning	FCL / ECL	geraamd budget planperiode [€]
Facilitair			
Verzekeringen	jaarlijks	67200101-TD-4380500-TD	500
Aankoop regentonnen	jaarlijks	67200101-TD-4380111-TD	41.200
Communicatie en voorlichting (advertentiekosten)	jaarlijks	67200101-TD-4830399-TD	250.800
Afdrachtskosten FBWK	jaarlijks	67200101-TD-4432001-TD	126.400
Dotatie voorziening baggeren	jaarlijks	67200101-TD-4720001-TD	243.800
Doorbelasting materieelkosten buitendienst:			
o Kolkenzuiger	jaarlijks	67205001-TD - Divers	558.200
o Gebouwen buitendienst	jaarlijks	62101001-TD - Divers	336.300
o Voertuigen 1	jaarlijks	62105008-TD - Divers	33.700
o Voertuigen 2	jaarlijks	62105202-TD - Divers	16.100
Personeel & overhead			
Personeelslasten	jaarlijks	67200000-TD-4110001-TD	4.196.300
Overhead	jaarlijks	-	1.855.000

Budgetten zijn op prijspeil 2025, exclusief btw en inclusief toeslagen voor voorbereiding, advies en toezicht.

terug

Programma - groot onderhoud en vervanging

Mechanische riolering (gemalen en drukriolering)

Klein dagelijks onderhoud aan de mechanische riolering wordt door de eigen buitendienst uitgevoerd. Groot onderhoud, zoals volledige vervanging van alle elektromechanische onderdelen van een gemaal, en complete vervanging van een gemaal wordt als een project uitgevoerd door derden. Op basis van ervaringscijfers uit recente renovatie/vervangingsprojecten en actuele data uit het SAM beheersysteem is het budget voor groot onderhoud en vervanging in de komende planperiode bepaald. Jaarlijks bepalen wij op basis van actuele inspectiedata de exacte planning groot onderhoud/vervanging voor het betreffende jaar.

Vrijverval riolering

Jaarlijks inspecteren wij een deel van de vrijverval riolering. Deze inspectie beelden worden in het beheerprogramma ingelezen en vervolgens beoordeeld. Hieruit volgen maatregelen. Afhankelijk van aard, omvang en urgentie clusteren wij de maatregelen (bijvoorbeeld maatregelen uit twee of drie inspectierondes worden in één contract geclusterd en uitgevoerd).

Voor dit nieuwe Wrp hebben wij een geactualiseerde onderhouds- en vervangingsplanning vrijverval riolering opgesteld. De maatregelen 'groot onderhoud' die hier uit voort komen staan gepland voor de periode 2027-2028.

De komende jaren zullen wij jaarlijks nieuwe rioolinspecties uitvoeren. Uit de beoordeling van deze nieuwe inspectiedata komen zeer waarschijnlijk nieuwe maatregelen naar voren. Op basis van ervaringscijfers uit recente renovatie / vervangingsprojecten en data uit het beheersysteem hebben wij voor de laatste jaren van de planperiode budget gereserveerd voor verwachte maatregelen groot onderhoud en vervanging van vrijverval riolering.

Ad-hoc maatregelen

Jaarlijks hebben wij een vast bedrag gereserveerd voor ad-hoc maatregelen aan onze voorzieningen.

activiteit	planning	FCL / ECL	geraamd budget planperiode [€]
Mechanische riolering			
Budget reservering voor renovatie (groot onderhoud) c.q. vervanging mechanische riolering (gemalen) planperiode	planperiode	n.v.t.	1.050.300
Vrijverval riolering			
Maatregelen renovatie (groot onderhoud) c.q. vervanging vrijverval riolering planperiode	2027-2028	n.v.t.	640.500
Budget reservering voor nog te plannen renovatie (groot onderhoud) c.q. vervanging vrijverval riolering planperiode	2030-2031	n.v.t.	2.100.000
Ad-hoc maatregelen			
Budget reservering voor ad-hoc maatregelen.	planperiode	n.v.t.	600.000

Budgetten zijn op prijspeil 2025, exclusief btw en inclusief toeslagen voor voorbereiding, advies en toezicht.

Programma - verbetering

Maatregelen voor een toekomstbestendige inrichting

Op basis van recent opgestelde SSW's (o.a. het SSW van de kern Sumar uit 2024) hebben wij de eerste maatregelen bepaald die bijdragen aan een toekomstbestendige inrichting. De uitvoering van deze maatregelen vindt in de komende planperiode plaats. Veel van deze maatregelen combineren wij met groot onderhoud c.q. vervanging van vrijverval riolering (werk-met-werk maken).

Overige verbeteringsmaatregelen

Vanuit de basisrioleringsplannen (BRP's) moeten wij nog enkele verbeteringsmaatregelen uitvoeren. De komende planperiode combineren wij deze maatregelen met groot onderhoud c.q. vervanging van vrijverval riolering en wegen.

Budgetreservering DPRA maatregelen

Voor het laatste deel van de planperiode (2030-2031) hebben wij een budgetreservering opgenomen voor mogelijke DPRA maatregelen (bijvoorbeeld afkoppelen van verhard oppervlak) die de komende jaren vanuit de inrichtingsplannen water en klimaat naar voren komen (maar die nu nog niet in beeld zijn).

activiteit	planning	FCL / ECL	geraamd budget planperiode [€]
Maatregelen toekomstbestendige inrichting			
SSW - Sumar - DWA IT Hoarnleger	2029	n.v.t.	3.000
SSW - Sumar - José Vigevenoweg	2029	n.v.t.	670.000
SSW - Sumar - RWA IT Hoarnleger	2029	n.v.t.	15.000
Overige verbeteringsmaatregelen			
BRP - Hurdegaryp - HWA de Horst, Hoeksterpad, Hazzeleger	2026-2028	n.v.t.	2.000.000
Noardburgum - Zevenhuisterweg / veldmansweg	2028-2030	n.v.t.	2.600.000
Burgum - Schoolstraat	2027-2029	n.v.t.	1.200.000
Mûnein Dr Kijlstraweg	2026	n.v.t.	600.000
Reservering DPRA maatregelen			
Budget reservering voor DPRA maatregelen volgend uit de inrichtingsplannen water en klimaat.	2030-2031	n.v.t.	1.300.000

Budgetten zijn op prijspeil 2025, exclusief btw en inclusief toeslagen voor voorbereiding, advies en toezicht.

terug

programma onderzoek &
planvorming

programma regulier
onderhoud

programma facilitair
personeel & overhead

programma groot
onderhoud en vervanging

programma
verbetering

programma
nieuwe aanleg

Programma - nieuwe aanleg

Nieuwe aanleg in de kernen

In de komende planperiode zijn diverse nieuwbouwprojecten voorzien (zie kader rechtsonder).

Conform het Besluit bouwwerken leefomgeving (Bbl) geldt het uitgangspunt bij nieuwbouw dat waterstromen (afval- en hemelwater) op het perceel gescheiden worden én gescheiden worden aangeleverd op de perceelsgrens. Ten aanzien van de (verdere) verwerking van hemelwater in gemeentelijke voorzieningen geldt daarbij de voorkeur om water zoveel mogelijk lokaal vast te houden via infiltratie of berging in oppervlaktewater. Indien er geen of onvoldoende oppervlakte water aanwezig is en/of infiltratie niet mogelijk is kiezen we voor inzameling en afvoer van overtollig hemelwater via riolen.

Tijdens de wegging van het waterbelang (voorheen de watertoetsprocedure) geldt deze voorkeursvolgorde als uitgangspunt en worden van daaruit de kaders voor het ontwerp op de betreffende nieuwbouwlocatie vastgesteld.

Aanlegkosten nieuwe voorzieningen - grondexploitaties

Kosten voor aanleg van nieuwe voorzieningen, als onderdeel van een grondexploitatie, worden gedekt uit deze grondexploitatie. Het betreft dan kosten voor het opstellen van het ontwerp én de aanlegkosten.

Aansluitkosten op gemeentelijke voorzieningen

Voor het maken van een aansluiting op een gemeentelijke voorziening (riolering) brengt de gemeente kosten in rekening (standaardtarief en bij een aansluitleiding van meer dan 5,0 meter en/of een afwijkende buisdiameter een meerprijs).

Nieuwe aanleg in het buitengebied

Met de Omgevingswet is de ontheffingsbevoegdheid voor de zorgplicht stedelijk afvalwater vervallen. De gemeente bepaalt vanaf nu zelf, in overleg met wetterskip Fryslân, hoe omgegaan moet worden nieuwe lozingen in het buitengebied.

De insteek van de gemeente is én blijft een doelmatigheidsafweging op maatschappelijke kosten; (via het [afwegingskader nieuwe rioolaansluitingen buitengebied](#) bepalen we of aansluiting op (druk)riolering meerwaarde biedt

kern	planlocatie	aantal woningen		planning
		te bouwen	te slopen	
INBREIDINGSLOCATIES				
Burgum (locatiestudie)	Kruizing Elingsloane/Tuorrebout	circa 25	-	2028-2029
Burgum (locatiestudie)	Ten noorden van Van der Ploegstrjitte	circa 20	-	2028-2029
Burgum (locatiestudie)	Tjalling H. Haismastraat	5 - 10	-	2028-2029
Hurdegaryp (Locatie NEEF)	Rijksstraatweg 72	11	-	2028-2029
Hurdegaryp (Rabobank locatie)	Rijksstraatweg 42	14	-	2028-2029
Hurdegaryp (Maskelyn gebied)	Nabij Easter omwei 5	7	-	2027-2029
NIEUWBOUW				
Burgum (Heechhiem)	Kloosterlaan 22	circa 40	6.400 m²	2027-2030
Burgum (Elingsloane)	Ten noorden van Wettermunt	58	-	2027-2030
Burgum (Kloosterlaan Noord)	Noordkant van Kloosterlaan	circa 20	-	2029-2031
Earnewâld	Ten westen van Mindertsfean	16	-	2027-2028
Gytsjerk	Rinia van Nautaweg 81	24	3.400 m²	2028-2029
Hurdegaryp (It Súd fase 3)	Easter omwei	55	-	2025-2027
Jistrum	De Geasten	6	-	2026-2028
Noardburgum	Ten zuiden van It Heech	24	-	2027-2028
Suwâld	Ten westen van Mostermûne	11	-	2027-2028
Hurdegaryp (It Súd fase 4)	Easter omwei	80	-	2029-2031
Totaal:		419-424	-	

Planning nieuwbouwprojecten

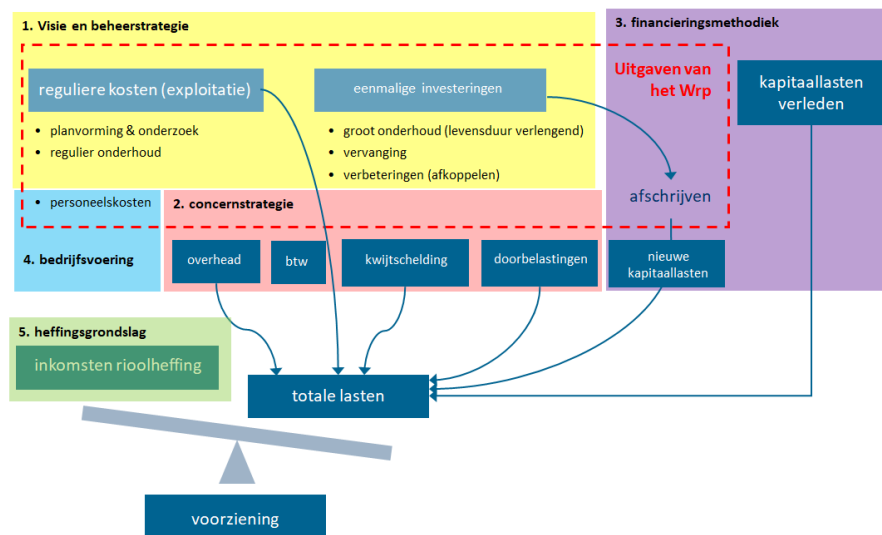
Afwegingskader nieuwe rioolaansluitingen buitengebied

Situatie					Advies/voorstel
	1. Er ligt binnen 40 m ¹ riolering (bij aanbod < 10 i.e. huishoudelijk afvalwater)*	2. Aansluiting is zonder overwegende bezwaren mogelijk	3. Het rioolstelsel beschikt over voldoende afvoercapaciteit	4. IBA heeft een vergelijkbaar milieurendement als rioolaansluiting	
A	ja	ja	ja	-	Aansluitplicht riolering op basis van artikel 22.148 van de bruidsschat omgevingsplan, de waterschapsverordening én het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal); par. 6.2.4. en 7.2.5.
B	ja	ja	nee	-	- Gemeentelijk rioolstelsel dient aangepast te worden om extra aansluiting wel te kunnen verwerken; kosten voor de aanpassing zijn voor rekening initiatiefnemer. - Na aanpassing van het rioolstelsel geldt situatie A én is er een aansluitplicht op basis van het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal). - Indien aanpassing van het gemeentelijk rioolstelsel niet doelmatig is (onevenredig duur) dan is toepassing van een IBA mogelijk; mits deze een vergelijkbare graad van milieubescherming biedt als een rioolaansluiting. Kosten voor aanleg & aansluiting zijn voor rekening initiatiefnemer.
C	ja	nee	ja	nee	- Er geldt geen aansluitplicht op basis van het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal). - De initiatiefnemer moet aantonen dat het niet mogelijk is zonder overwegende bezwaren aan te sluiten op riolering én dat een IBA een vergelijkbare graad van milieubescherming biedt als een rioolaansluiting. - Kan de initiatiefnemer dit niet aantonen dan geldt vanuit het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal) en het Wrp een verplichting tot aansluiting op riolering.
D	ja	nee	ja	ja	- Er geldt geen aansluitplicht op basis van het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal). - De initiatiefnemer moet aantonen dat het niet mogelijk is zonder overwegende bezwaren aan te sluiten op riolering. - Vervolgens moet de initiatiefnemer aantonen dat een IBA een vergelijkbare graad van milieubescherming biedt als een rioolaansluiting. - Kan de initiatiefnemer dit aantonen dan is toepassing van een IBA mogelijk; kosten voor aanleg & aansluiting zijn voor rekening initiatiefnemer.
E	nee	ja	ja	nee	- Er geldt geen aansluitplicht op basis van het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal). - De initiatiefnemer moet aantonen dat een IBA een vergelijkbare graad van milieubescherming biedt als een rioolaansluiting. - Kan de initiatiefnemer dit niet aantonen dan geldt vanuit het Wrp een verplichting tot aansluiting op riolering; kosten voor aanleg & aansluiting zijn voor rekening initiatiefnemer.
F	nee	ja	ja	ja	- Er geldt geen aansluitplicht op basis van het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal). - De initiatiefnemer moet aantonen dat een IBA een vergelijkbare graad van milieubescherming biedt als een rioolaansluiting. - Kan de initiatiefnemer dit aantonen dan is toepassing van een IBA mogelijk; kosten voor aanleg & aansluiting zijn voor rekening initiatiefnemer.

* Bij een aanbod van meer dan 10 i.e. gelden afwijkende afstandscriteria (100 m¹ bij 10-25 i.e., 600 m¹ bij 25-50 i.e. 1.500 m¹ bij 50-100 i.e. en 3.000 m¹ bij 100-2.000 i.e.)

Verdieping: balans lasten en inkomsten rioolheffing

1. Visie en beheerstrategie

In het onderdeel “programma” van dit Wrp zijn de maatregelen, inclusief de verwachte uitgaven in de planperiode 2026 t/m 2031 gepresenteerd. De ramingen zijn gebaseerd op prijspeil 2025. De ramingen voor de uitgaven na de planperiode (vanaf 2032) zijn gebaseerd op de inzichten en meerjarenplanningen peildatum 2025.

2. Concernstrategie

Een deel van de kosten van straatvegen (jaarlijks circa € 100.000) worden doorbelast in de rioolheffing.

De compensabele btw op de exploitatielasten en de investeringen worden niet doorbelast in de rioolheffing.

Jaarlijks wordt € 45.000 gereserveerd voor kwijtschelding/oninbaar.

3. Financieringsmethodiek

Nieuwe investeringen van dit Wrp worden, in lijn met de financiële verordening, geactiveerd en als kapitaallasten (lineaire afschrijvingsvorm met 0,7% rente) ten laste van de begroting gebracht.

De investeringskosten voor afval-, hemel- en grondwatervoorzieningen bij nieuwbouwprojecten komen ten laste van de grondexploitatie en vallen buiten dit Wrp.

Om schommelingen in de lasten op te vangen wordt gebruik gemaakt van een voorziening. Hiermee hoeft het tarief niet steeds aangepast te worden wanneer sprake is van een piek (of dal) in de uitgaven. Bij een positieve of negatieve stand wordt geen rente toegerekend aan de voorziening. De voorziening riolering had op 1-1-2025 een stand van € 1,98 miljoen. Naar verwachting heeft deze op 1-1-2026 (bij het begin van de planperiode) een stand van circa € 1,77 miljoen.

4. Bedrijfsvoering

Op dit moment worden zoveel mogelijk werkzaamheden in eigen beheer uitgevoerd. Op onderdelen waar specialistische kennis nodig is wordt externe capaciteit ingeschakeld.

5. Heffingsgrondslag

Alle panden betalen rioolheffing. De heffing bestaat uit 2 gedeelten: een eigenarenheffing en een gebruikersheffing. Ook gebruikers van panden die niet aangesloten zijn op het gemeentelijke rioolstelsel krijgen een aanslag rioolheffing (het basistarief). Naast de gebruikers van aangesloten panden, hebben ook de gebruikers van niet aangesloten panden een algemeen belang bij de afvoer van hemelwater en het grondwaterbeheer én dragen ze dus bij aan de kosten die de gemeente hiervoor maakt.

Toename heffingseenheden als gevolg van areaaluitbreiding

Er wordt de komende planperiode geen rekening gehouden met een toename van de heffingseenheden. Daarentegen wordt ook geen rekening gehouden met stijging van de exploitatielasten als gevolg van areaalgroei.

Inkomsten rioolheffing

In 2026 wordt in totaal € 2,48 miljoen aan rioolheffing opgelegd.

Verdieping: lastenontwikkeling en tariefvoorstel

Lastenontwikkeling

In de planperiode 2026-2031 stijgen de jaarlijkse lasten van circa € 2,6 miljoen in 2026 naar circa € 3,0 miljoen in 2031. Dit is het gevolg van de investeringsopgave voor vervanging van riolen en gemalen én de verbeteringsmaatregelen. Ook na de periode stijgen de lasten geleidelijk tot circa € 3,5 miljoen in 2037. Dit is het gevolg van alsmear meer uitgaven voor groot onderhoud en vervanging van de arealen die in de aanlegolf van de jaren '70 van de vorige eeuw zijn aangelegd.

Op dit moment zijn de tarieven rioolheffing niet kostendekkend (92% in 2025); het tekort vangen wij op vanuit de voorziening. Deze heeft daarvoor voldoende buffer; maar zonder tariefcorrectie bereiken we de komende jaren de ondergrens van de voorziening. Daarom is het voorstel de komende jaren geleidelijk naar een kostendekkend tarief te groeien, met een minimale ondergrens in de voorziening van € 1,0 miljoen. Hiervoor is de komende jaren een jaarlijks index van 3,2% nodig, exclusief de jaarlijkse prijsindexatie van loon, materiaal en materiaal kosten conform CBS index.

jaar	te dekken saldo [€ x € 1.000]	inkomsten rioolheffing [[€ x € 1.000]	stijging rioolheffing [%]	dekkings- graad [%]	eindsaldo voorziening [€ x € 1.000]
2025	2.606	2.376	0,0%	92%	1.764
2026	2.616	2.481	3,2%	95%	1.639
2027	2.725	2.557	3,2%	94%	1.482
2028	2.718	2.637	3,2%	97%	1.412
2029	2.799	2.720	3,2%	98%	1.344
2030	2.863	2.806	3,2%	98%	1.298
2031	3.019	2.894	3,2%	96%	1.184
2032	3.066	2.986	3,2%	98%	1.114
2033	3.151	3.080	3,2%	98%	1.054
2034	3.237	3.177	3,2%	98%	1.004
2035	3.274	3.259	2,7%	100%	1.002
2036	3.341	3.344	2,7%	101%	1.022
2037	3.460	3.431	2,7%	100%	1.014

